

Gramatica Limbii Latine

<http://www.limbalatina.ro/gramatica/gramatica.html> (site-ul cu teste de verificare pe capitole)

Substantivul

În limba latină substantivul se împarte în cinci declinări. Fiecare declinare are terminațiile ei specifice în funcție de caz și număr.

Substantivul este enunțat cu două forme - nominativul și genitivul. Este necesar pentru noi, care nu vorbim curent limba latină, să învățăm și genitivul, pentru că după terminația acestuia stabilim declinarea careia îi aparține substantivul dat.

Declinarea I are la genitiv terminația (ae), declinarea a II-a are la genitiv terminația (i), declinarea a III-a are la genitiv terminația (is), declinarea a IV-a - (us) și declinarea a V-a - (ei).

Obs.: A nu se confunda declinările a II-a cu a V-a, fiindcă au tot (i) în final, o distincție este aceea că la nominativ singular declinarea a II-a are una dintre terminațiile (us), (er) sau (um), pe când declinarea a V-a are la nominativ singular terminația (es).

Declinarea I

Substantivele de declinarea I sunt majoritatea de genul feminin, masculine fiind doar acelea care denumesc indeletniciri bărbătești, nume de popoare sau nume de bărbați.

Terminația de la genitiv după care distingem substantivele de declinarea I este (ae).

Terminațiile:

singular: N. - (a), G. - (ae), D. - (ae), Ac. - (am), Abl. - (a^{lung}), V. - (a);

plural: N. - (ae), G. - (arum), D. - (is), Ac. - (as), Abl. - (is), V. - (ae);

Obs.: Terminația (a) de la ablativ singular este vocala lungă, dar distincția pentru noi, care nu vorbim fluent limba latină, este greu de făcut în pronunție.

Paradigme:

silva, silvae s.f. (= pădure)

(după terminația de la a doua formă putem vedea că este de declinarea I, iar fiindcă nu reprezintă nume de bărbați sau indeletniciri ale acestora, nici nume de popor, rezultă că este de

genul feminin;

singular: N. - (silva), G. - (silvae), D. - (silvae), Ac. - (silvam), Abl. - (silva), V. - (silva);
plural: N. - (silvae), G. - (silvarum), D. - (silvis), Ac. - (silvas), Abl. - (silvis), V. - (silvae);

agricola, agricolae s.m. (= agricultor)

(dupa terminatie ne dam seama ca este de declinarea I, dar fiind o indeletnicire barbateasca, rezulta ca este de genul masculin;)

singular: N. - (agricola), G. - (agricolae), D. - (agricolae), Ac. - (agricolam), Abl. - (agricola), V. - (agricola);

plural: N. - (agricolae), G. - (agricolarum), D. - (agricolis), Ac. - (agricolas), Abl. - (agricolis), V. - (agricolae);

(se poate observa ca ambele substantive se comporta la fel, nu exista vreo diferenta in modul de declinare, dar distinctia intre genuri este foarte importanta pentru ca adjectivele sau participiile verbale se acorda si in gen cu substantivele)

Atentie! La declinarea I sunt doua exceptii de formare a dativului si ablativului plural - substantivele *dea*, *deae* si *filia*, *filiae* nu fac dativul plural *deis*, respectiv, *filiis*, ci *deabus* si *filiabus*. O alta exceptie este aceea ca expresia *Pater familias* se foloseste in acest fel, desi, dupa regula, gramatical ar fi *Pater familiae* (este vorba de un genitiv arhaic) (=Tatal/capul familiei).

Declinarea II

Substantivele de declinarea a II-a sunt majoritatea de gen masculin si neutru. Cele de gen masculin au la nominativ singular terminatia (us), iar cele neutre au la nominativ singular terminatia (um). Sunt si substantive de genul feminin, care sunt terminate in (us) la nominativ singular si se comporta precum cele masculine, doar ca acestea denumesc arbori (ceea ce iese din pamant, inclusiv *humus*, *humi* s.f. (= pamant)) sau nume de tari. Mai sunt si substantive care au la nominativ singular terminatia (er), care se declina in rest la fel cu cele in (us) si sunt masculine.

Recunoasterea substantivelor de declinarea a II-a se face dupa terminatia (i) de la genitiv singular, care este comuna fiecarui gen.

Terminatiile:

Masculinul si femininul:

singular: N. - (us *sau* er), G. - (i), D. - (o), Ac. - (um), Abl. - (o), V. - (e *sau* er);
plural: N. - (i), G. - (orum), D. - (is), Ac. - (os), Abl. - (is), V. - (i);

Neutrum:

singular: N. - (um), G. - (i), D. - (O), Ac. - (um), Abl. - (o), V. - (um);
plural: N. - (a), G. - (orum), D. - (is), Ac. - (a), Abl. - (is), V. - (a);

Obs.: La genul neutru totdeauna nominativul, acuzativul si vocativul sunt identice, in cazul declinarii a II-a singular (um) si plural (a).

Paradigme:

hortus, horti s.m. (= gradina)

singular: N. - (hortus), G. - (horti), D. - (horto), Ac. - (hortum), V. - (horto), Abl. - (horto);
plural: N. - (horti), G. - (hortorum), D. - (hortis), Ac. - (hortos), V. - (horti), Abl. - (hortis).

simulacrum, simulacri s.n. (= statuie)

singular: N. - (simulacrum), G. - (simulacri), D. - (simulacro), Ac. - (simulacrum), V. - (simulacrum), Abl. - (simulacro);
plural: N. - (simulacra), G. - (simulacrorum), D. - (simulacris), Ac. - (simulacra), V. - (simulacra), Abl. - (simulacris).

Exceptii:

Sunt doua substantive masculine care nu fac vocativul in (e), ci identic cu nominativul: Agnus, agni = miel si deus, dei = zeu. Aici parerile sunt impartite, unii sustinand ca de fapt este un nominativ al adresarii in texte, cert e ca cele doua substantive au conotatie religioasa; daca ar fi sa ne adresam unui miel pur si simplu, tot *agne* am folosi.

Sunt trei substantive de genul neutru care se termina la nominativ singular in (us): virus, viri = otrava; pelagus, pelagi = mare; vulgus, vulgi = gloata; acestea se vor declina dupa regula de baza: neutrum are intotdeauna nominativul, vocativul si acuzativul cu aceeasi forma.

Substantivele care au tema terminata in (i), fac genitivul identic cu aceasta: Ovidius, Ovidii - vocativ Ovidi.

Exista si substantive terminate in (ir) la nominativ singular, de exemplu: vir (= barbat), triumvir, decemvir, levir (= cumnat) - se declina in rest dupa regula, precum cele in (us), sunt masculine.

Declinarea III

Substantivele de declinare a III-a sunt recunoscute dupa terminatia genitivului, care este (is) (nominativul este de mai multe feluri).

Substantivele declinarii a treia se impart in doua categorii: imparisilabice si parisilabice. Substantivele imparisilabice sunt acelea care au un numar diferit de silabe la nominativ fata de genitiv; de exemplu: carmen, carminis; civitas, civitatis etc.. Substantivele parisilabice sunt acelea care au un numar egal de silabe la nominativ si genitiv; de exemplu: avis, avis; mare maris etc..

La aceasta declinare exista substantive la toate cele trei genuri; din unele forme de nominativ se poate deduce genul unui substantiv:

- daca un substantiv are la nominativ terminatia (men) si la genitiv are terminatia (minis), acesta este de gen neutru (carmen, carminis; agmen, agminis).
- daca un substantiv are terminatia (us) la nominativ si (oris sau eris) la genitiv, atunci acela este tot de gen neutru (pondus, ponderis; tempus, temporis).
- daca la nominativ un substantiv are terminatia (o) si la genitiv (onis), de cele mai multe ori este de genul feminin (oratio, orationis).
- daca un substantiv are terminatia (as) la nominativ si (atis) la genitiv, acesta este de genul feminin (civitas, civitatis).
- daca un substantiv parisilabic are la nominativ terminatia (e), iar la genitiv terminatia (is), acesta este de genul neutru - (mare maris).

Terminatiile:

Imparisilabice feminine si masculine:

singular: N. - (...), G. - (is), D. - (i), Ac. - (em), Abl. - (e), V. - *ca la nominativ*;
plural: N. - (es), G. - (um), D. - (ibus), Ac. - (es), Abl. - (ibus), V. - (es);

La aceleasi genuri, diferenta dintre declinarea substantivelor imparisilabice si parisilabice este aceea ca la genitiv plural, cele parisilabice au terminatia (ium).

Genul neutru se declina diferit la cazurile nominativ, acuzativ si vocativ unde acestea trei au aceeaasi forma, una pentru singular si una pentru plural: in ceea ce priveste imparisilabicele, la singular nominativul, acuzativul si vocativul sunt la fel, nefiind o terminatie constanta (depinde de nominativ), iar la plural terminatia la nominativ, acuzativ si vocativ este (a). La cele parisilabice diferenta este aceea ca pluralul se realizeaza cu terminatia (ia), bineinteles nominativul, acuzativul si vocativul. Substantivele parisilabice neutre fac ablativul singular in (i), nu in (e) ca toate celelalte.

Exceptii:

Sunt substantive care, desi au forma imparisilabica, se declina precum cele parisilabice si invers: substantivele imparisilabice care sunt monosilabice la nominativ, precum (mons, montis; pons, pontis), se comporta precum cele parisilabice, adica fac genitivul plural in (ium), nu in (um). Substantivele care au forma parisilabica, dar au tema terminata in (tr), se comporta precum cele imparisilabice, adica fac genitivul plural in (um) - (mater, matris; pater, patris).

Sunt cateva substantive care au forma de parisilabic, forma identica la nominativ si genitiv, dar fac genitivul plural in (um) - panis panis (= paine) face genitivul plural panum; canis canis (= caine) face genitivul plural canum.

Declinarea IV

Substantivele de declinarea a IV-a sunt recunoscute dupa terminatia (us) de la genitiv singular.

La declinarea a IV-a substantivele sunt mai multe de genul masculin si neutru. Cele de genul masculin au la nominativ singular terminatia (us) ca la genitiv singular, iar cele neutre au la nominativ singular terminatia (u). Sunt si substantive de genul feminin, (au la nominativ terminatia (us)), cele care denumesc gradele de rudenie (socrus, socrus; norus, norus etc..).

Terminatiile pentru masculin si feminin:

singular: N. - (us), G. - (us), D. - (ui), Ac. - (um), Abl. - (u), V. - (us);

plural: N. - (us), G. - (uum), D. - (ibus), Ac. - (us), Abl. - (ibus), V. - (us);

La **genul neutru**, formele sunt identice pentru cazurile nominativ, acuzativ si vocativ: pentru singular (u), iar pentru plural (ua).

Exista cateva substantive care au dativul si ablativul plural in (-ubus): acus, arcus, lacus (dar si, rar, lacibus), quercus, specus, artus (dar si artibus), partus, tribus.

Declinarea V

Substantivele de declinarea a V-a sunt recunoscute dupa terminatia de la genitiv singular (ei), la nominativ terminatia fiind (es).

Genul substantivelor la aceasta declinare este in general feminin, totusi sunt substantive care au genul masculin: (res, rei *si* dies diei - acesta din urma cand nu are sens de data fixa).

Terminatiile:

singular: N. - (es), G. - (ei), D. - (ei), Ac. - (em), Abl. - (e), V. - (es);

plural: N. - (es), G. - (erum), D. - (ebus), Ac. - (es), Abl. - (ebus), V. - (es).

De mentionat ca substantivele de declinarea a V-a au fost preluate in latina mai tarzie de catre

declinarea I. De asemenea si substantivele de declinarea a IV-a au fost preluate de declinarea a II-a.

Genul substantivelor limbii latine

Declinarea I

In general sunt substantive feminine, masculine fiind cele care exprima nume de barbati, indeletniciri ale acestora sau nume de popoare (ex.: Numa, agricola, Geta)

Declinarea a II-a

Cele terminate in ".us" sau ".er" sunt in general masculine.

Daca substantivul exprima nume de arbori (ex.: fagus) sau nume de tari si insule mici (ex.: Aegyptus) sunt feminine.

Sunt trei substantive terminate in ".us" care sunt neutre: virus (= otrava), pelagus (= mare) si vulgus (= gloata).

Cele terminate in ".um" sunt intotdeauna neutre.

Declinarea a III-a

Aici sunt substantive de toate genurile, cateva putandu-se determina in functie de terminatii;

Sunt neutre cele care au forma ".men, .minis" (ex.: carmen, carminis; agmen, agminis); de asemenea cele de forma ".us, .eris / .oris" (ex.: pondus, ponderis; tempus, temporis) sau cele de forma ".e, .is" (ex.: mare, maris).

Feminine sunt cele de forma ".as, .atis" (ex.: civitas, civitatis) sau cele de forma ".io, .ionis" (ex.: oratio, orationis).

Declinarea a IV-a

Substantivele terminate la nominativ in ".us" sunt cele mai multe masculine, feminine fiind cele care exprima grade de rudenie (ex.: nurus, socrus).

Cele terminate la nominativ in ".u" (ex.: cornu, genu) sunt de genul neutru.

Declinarea a V-a

Sunt feminine, cu exceptia lui *res, rei* si *dies, diei* (acesta din urma este masculin atunci cand nu are sensul de data fixa).

Adjectivul limbii latine

In limba latina, adjectivul se clasifica in doua categorii: adjective de categoria I si adjective de categoria a II-a.

Adjectivul se acorda in gen, numar si caz cu substantivul determinat.

Adjectivele de categoria I

Adjectivele de categoria I se enunta cu trei forme: masculinul (terminat in us), femininul (terminat in a) si neutru (terminat in um). De exemplu: beatus, beata, beatum = fericit, fericita; Bonus, bona, bonum = bun, buna;

Dupa cum observati, cele trei terminati apartin declinarilor I si a II-a de la substantiv. Sa explicam cat mai scurt cu putinta modul de declinare al adjectivelor.

Terminatia (us) de la masculin reprezinta terminatia nominativului singular al substantivelor de declinarea a II-a masculine; asta inseamna ca pentru masculinul adjectivelor vom folosi terminatiile declinarii a II-a masculine, pe care le adaugam la tema adjectivului, tema pe care o obtinem, indepartand terminatia (us) de la prima forma. Astfel, cand avem un substantiv masculin si vrem sa-l declinam impreuna cu un adjectiv de categoria I, luam prima forma din cele trei enuntate si la tema acestei forme, adaugam terminatiile declinarii a II-a masculine, fiind atenti la numarul si cazul substantivului determinat - se acorda cu el.

Exemplu: Luam substantivul poeta, poetae (declinarea I, gen masculin) si adjectivul clarus, clara, clarum = renumit (adjectiv de categoria I); deci, substantivul este de genul masculin, asa ca si adjectivul va fi declinat tot la genul masculin, fiindca se acorda:

- singular: N. - (clarus poeta), G. - (clari poetae), D. - (claro poetae), Ac. - (clarum poetam), Abl. - (claro poeta), V. - (clare poeta);
- plural: N. - (clari poetae), G. - (clarorum poetarum), D. - (claris poetis), Ac. - (claros poetas), Abl. - (claris poetis), V. - (clari poetae);

Trebuie un pic de logica si este foarte usor de inteles de ce este asa!

Daca substantivul determinat este de genul feminin, luam a doua forma a adjectivului; dupa cum observam, aceasta forma este terminata in (a), adica chiar nominativul declinarii I. Rezulta ca genul feminin la adjective se declina, folosind terminatiile declinarii I de la substantiv.

De exemplu luam substantivul feminin civitas, civitatis = cetate si adjectivul magnus, magna, magnum = mare:

- singular: N. - (magna civitas), G. - (magnae civitatis), D. - (magnae civitati), Ac. - (magnam civitatem), Abl. - (magna civitate), V. - (magna civitas);
- plural: N. - (magnae civitates), G. - (magnarum civitatum), D. - (magnis civitatibus), Ac. - (magnas civitates), Abl. - (magnis civitatibus), V. - (magnae civitates);

●
 La genul neutru se procedeaza analog, doar ca folosim terminatiile de la declinarea a II-a neutru.

● Adjectivele de categoria a II-a

● Adjectivele de categoria a II-a se enunta cu doua terminatii, prima reprezentand masculinul si femininul, iar a doua, neutru. Prima terminatie este (is), iar la a doua forma terminatia este (e).

De exemplu (brevis, breve = scurt).

● Masculinul si femininul, adica ce apartine de prima forma, se declina dupa declinarea a III-a parisilabica a substantivelor, cu diferenta ca la ablativ singular terminatia este (i), indiferent de gen.

● Neutru se declina tot dupa declinarea a III-a parisilabica, la singular nominativul, acuzativul si vocativul, fiind identice, adica cu terminatia (e), iar la plural cu (ia); de asemenea, la ablativ singular este folosita tot terminatia (i), indiferent de gen.

● De exemplu sa declinam substantivul (vita, vitae = viata) impreuna cu adjectivul de categoria a II-a (brevis, breve = scurt): dupa cum vedem, vita, vitae este un substantiv de genul feminin, ceea ce inseamna ca vom folosi prima forma.

● singular: N. - (brevis vita), G. - (brevis vitae), D. - (brevi vitae), Ac. - (brevem vitam), Abl. - (brevi vita), V. - (brevis vita);

● plural: N. - (breves vitae), G. - (brevium vitarum), D. - (brevibus vitis), Ac. - (breves vitas), Abl. - Brevibus vitis, V. - (breves vitae);

● Acum vom lua un substantiv de genul neutru - (carmen, carminis = poezie) si il vom declina impreuna cu adjectivul (brevis, breve): fiind un substantiv neutru, pentru adjectiv vom folosi forma a doua (breve):

● singular: N. - (breve carmen), G. - (brevis carminis), D. - (brevi carmini), Ac. - (breve carmen), Abl. - (brevi carmine), V. - (breve carmen);

● plural: N. - (brevia carmina), G. - (brevium carminum), D. - (brevibus carminibus), Ac. - (brevia carmina), Abl. - (brevibus carminibus), V. - (brevia carmina);

● Mai exista adjective cu o singura terminatie.

Acestea se enunța tot cu două forme, anume N. și G., forma a doua (G.) fiind necesară pentru a stabili tema, la care vom adăuga terminatiile declinării a III-a a substantivelor parisilabice, cu observația că Abl. sg. are terminatia (i), indiferent de gen.

Masculin/feminin singular: N. - (felix), G. - (felicitis), D. - (felici), Ac. - (felicem), Abl. - (felici), V. - (felix);

Masculin/feminin plural: N. - (felices), G. - (felicitum), D. - (felicibus), Ac. - (felices), Abl. - (felicibus), V. - (felices);

Neutru singular: N. - (felix), G. - (felicitis), D. - (felici), Ac. - (felix), Abl. - (felici), V. - (felix);

Neutru plural: N. - (felicia), G. - (felicitum), D. - (felicibus), Ac. - (felicia), Abl. - (felicibus), V. - (felicia).

Gradele de comparație ale adjectivului

Ca în limba română, în limba latină adjectivul are gradele: pozitiv, comparativ și superlativ. Spre deosebire de limba română, în limba latină gradele de comparație se formează cu ajutorul sufixelor și terminatiilor (deci o formare sintetică, abia începând cu latina populară având loc trecerea la formarea analitică).

Gradul pozitiv este forma de bază, cea din dicționar.

Comparativul se enunța cu două forme: prima pentru masculin și feminin, iar a doua pentru neutru; ele se formează adăugând la tema adjectivului: (ior) pentru prima formă și (ius) pentru a doua, indiferent de categoria adjectivului.

Spre exemplu comparativul adjectivului (brevis, breve) este (brevior, brevius = mai scurt, mai scurtă). Comparativul adjectivului (clarus, clara, clarum) este (clarior, clarius = mai renumit, mai renumită).

Pe parcursul declinării comparativului, (ior) are valoare de sufix, după care se adăuga terminatiile declinării a III-a imparisilabice. De observat că terminatia (ius) apare numai la neutru singular, și anume la cazurile nominativ, acuzativ și vocativ.

De exemplu declinăm substantivul (planities, planitiei = câmpie) împreună cu adjectivul (formosus, formosa, formosum = frumos) la comparativ (formosior, formosius):

singular: N. - (formosior planities), G. - (formosioris planitiei), D. - (formosiori planitiei), Ac. - (formosiozem planitiem), Abl. - (formosioze planitie), V. - (formosior planities);

plural: N. - (formosiores planities), G. - (formosiorum planitierum), D. - (formosioribus planitiebus), Ac. - (formosiores planities), Abl. - (formosioribus planitiebus), V. - (formosiores planities);

Să declinăm acum substantivul neutru (carmen, carminis) cu adjectivul (brevis, breve) la

comparativ: (brevius carmen = poezie mai scurta):

Singular: N. - (brevius carmen), G. - (brevioris carminis), D. - (breviori carmini), Ac. - (brevius carmen), Abl. - (breviore carmine), V. - (brevius carmen);

plural: N. - (breviora carmina), G. - (breviorum carminum), D. - (brevioribus carminibus), Ac. - (breviora carmina), Abl. - (brevioribus carminibus), V. - (breviora carmina).

Superlativul adjectivului se comporta ca un adjectiv de categoria I, format din tema adjectivului, sufixul (issim) si terminatiile declinarii a II-a pentru masculin/neutru si a declinarii I pentru feminin.

Spre exemplu, adjectivul (brevis, breve) are superlativul (brevissimus, brevissima, brevissimum = cel mai scurt, scurta sau foarte scurt, scurta). De mentionat ca in limba latina nu exista forme diferite pentru superlativul absolut si cel relativ.

Vom declina acum substantivul stagnum, stagni = mlastina impreuna cu adjectivul profundus, profunda, profundum = adanc, adanca), la superlativ (profundissimus, profundissima, profundissimum):

singular: N. - (profundissimum stagnum), G. - (profundissimi stagni), D. - (profundissimo stagno), Ac. - (profundissimum stagnum), Abl. - (profundissimo stagno), V. - (profundissimum stagnum);

plural: N. - (profundissima stagna), G. - (profundissimorum stagnorum), D. - (profundissimis stagnis), Ac. - (profundissima stagna), Abl. - (profundissimis stagnis), V. - (profundissima stagna);

NOTE: La superlativ, atunci cand tema adjectivului se termina in (r), se foloseste sufixul (rim) in loc de (issim) - de exemplu adjectivul (pulcher, pulchra, pulchrum) va forma superlativul (pulcherrimus, pulcherrima, pulcherrimum = foarte frumos sau cel mai frumos). Iar daca adjectivul are tema terminata in (l), va folosi sufixul (lim) in loc de (issim).

Unele adjective compuse fac comparativul si superlativul adaugand inainte de ior/ius si de issimus/a/um un (ent): benevolus/a/um va face comparativul benevolentior benevolentius, iar superlativul va fi benevolentissimus/a/um.

Exista cateva adjective care fac superlativul cu prefix, ca in exemplul: *lucidus, a, um* la superlativ este *perlucidus, a, um*.

Exista adjective care fac gradele de comparatie in mod analitic, folosindu-se de *magis* pentru comparativ si *maxime* pentru superlativ; aceste adjective au inainte de (us a um) vocala "i" / "e" / "u". Asadar, un adjectiv precum egregius, egregia, egregium nu va face comparativul egrediior, ci magis egredius/a/um, iar superlativul va fi maxime egredius/a/um.

Adjectivele neregulate

Exista cinci adjective neregulate:

Mare: pozitiv = magnus, magna, magnum; comparativ = maior, maius; superlativ = maximus, maxima, maximum;

Mic, mica: pozitiv = parvus, parva, parvum; comparativ = minor, minus; superlativ = minimus, minima, minimum;

Bun, buna: pozitiv = bonus, bona, bonum; comparativ = melior, melius; superlativ = optimus, optima, optimum;

Rau, rea: pozitiv = malus, mala, malum; comparativ = peior, peius; superlativ = pessimus, pessima, pessimum;

Multi, multe: pozitiv = multi, multae, multa; comparativ = plures, plura; superlativ = plurrimi, plurrimae, plurrima;

Dupa cum se observa acesta din urma nu are forme decat pentru plural.

Verbul limbii latine

Verbul latin este impartit in patru conjugari, distinctia facandu-se dupa terminatia acestuia la modul infinitiv prezent activ.

Conjugarea I are la indicativ prezent activ terminatia (a) inainte de (re) De exemplu: laudo laudare laudavi laudatum;

Conjugarea a II-a are inainte de (re) un (e) accentuat; de exemplu: maneo manere mansi mantum;

Conjugarea a III-a are vocala (e) inainte de (re), dar in acest caz nu este accentuata; de exemplu: lego legere legi lectum;

Conjugarea a IV-a are inainte de (re) un (i); de exemplu: audio audire audivi auditum.

Pentru a ne fi mai usor sa punem diferitele terminatii pentru anumite moduri, timpuri si persoane, enuntam verbul cu patru forme: prima forma reprezinta indicativul prezent ptersoana I singular diateza activa (laudo, maneo, lego, respectiv, audio); a doua forma reprezinta infinitivul preactiv (laudare, manere, legere, respectiv, audire) - de la aceasta forma se porneste la conjugarea anumitor moduri si timpuri (forma de la care se porneste in acest caz se numeste tema prezentului); a treia forma reprezinta indicativ perfect persoana I singular - de aici formam tema perfectului, la care adaugand anumite terminatii, conjugam anumite moduri si timpuri; a patra forma reprezinta supinul, de la care se formeaza tema supinului.

Indicativul verbului latin

In general, indicativul limbii latine se foloseste ca si cel al limbii romane.

Indicativul prezent

Indicativul prezent activ al verbului latin se foloseste, in general, ca si cel roman.

Dupa cum s-a vazut, atunci cand enuntam un verb, prima forma este indicativul prezent persoana I singular (laudo, maneo, lego, respectiv, audio).

Prezentul indicativ se formeaza, adaugand terminatiile (o), (s), (t), (mus), (tis) si (nt), la tema prezentului.

Tema prezentului se formeaza, indepartand terminatia (re) de la infinitivul prezent activ in cazul conjugarii I, II si IV, iar in cazul conjugarii a III-a se indeparteaza si vocala neaccentuata "e" care precede terminatia (re); astfel: lauda, mane, leg, audi;

Adaugand la tema prezentului terminatiile amintite mai sus, obtinem:

Laudo [eu laud], laudas [tu lauzi], laudat [el, ea lauda], laudamus [noi laudam], laudatis [voi laudati], laudant [ei, ele lauda];

Nota: In limba latina, de obicei, nu se foloseste pronumele personal - eu, tu, el etc. -, el reiesind din terminatie.

Similar se conjuga si verbele de conjugarea a II-a si a IV-a, cele de a III-a comportandu-se putin diferit:

Deoarece tema verbelor de conjugarea a III-a se termina intr-o consoana, pentru a putea forma indicativul (si nu numai), se folosesc vocalele de legatura; acestea sunt: "i" inainte de "m", "s" sau "t"; "u" inainte de "n" si "e" inainte de "b" si "r".

Verbul legere (conjugarea a III-a):

Lego, legis, legit, legimus, legitis, legunt.

In cazul in care la un verb de conjugarea a III-a apare (i) in fata lui (o) la persoana I singular, acest (i) va apare si in fata lui (unt) de la persoana a III-a plural:

Verbul conficio, conficere confeci confectum:

Conficio conficis conficit conficimus conficitis conficiunt.

Diateza pasiva se formeaza, adaugand la tema prezentului terminatiile: (r), (ris), (tur), (mur), (mini), (ntur):

Laudor (eu sunt laudat), laudaris (tu esti laudat), laudatur (el, ea este laudat, laudata), laudamur (noi suntem laudati), laudamini (voi sunteti laudati), laudantur (ei, ele sunt laudati,

laudate);

Pentru conjugarea a III-a se folosesc vocalele de legatura in mod corespunzator:

Legor, legeris, legitur, legimur, legimini, leguntur;

Se poate observa ca pentru persoana I singular se adauga (r) la forma de activ.

Indicativul imperfect

Indicativul imperfect al verbului latin se foloseste, de obicei, ca si cel romanesc.

La diateza activa, imperfectul se formeaza, adaugand la tema prezentului sufixul (ba), dupa care se pun desinentele de persoana si numar: (m), (s), (t), (mus), (tis), (nt);

Pentru **laudare**:

Laudabam (eu laudam), laudabas (tu laudai), laudabat (el, ea lauda), laudabamus (noi laudam), laudabatis (voi laudati), laudabant (ei, ele laudau).

In cazul verbelor de conjugarea a III-a si a IV-a, se pune in fata lui (ba) vocala "e".

Pentru verbul **legere**:

Legebam (eu citeam), legebant (ei, ele citeau).

Pentru **audire**:

Audiebam (eu auzeam), audiebant (ei, ele auzeau).

Verbele de conjugarea a III-a care au "i" in fata lui (o) la indicativ prezent, il pastreaza si in fata lui "e" care precede (ba) (un astfel de verb este conficio, conficere):

Conficiebam, conficiebas, conficiebant;

Diateza pasiva se formeaza analog, ca sufixul (ba) fiind urmat de terminatiile specifice pasivului:

Pentru **laudare**:

Laudabar (eu eram laudat), laudabaris (tu erai laudat), laudabatur (el, ea era laudat, laudata), laudabamur (noi eram laudati), laudabamini (voi erati laudati), laudabantur (ei, ele erau laudati, laudate).

Indicativul perfect

Perfectul indicativului latin este echivalentul perfectului compus al indicativului românesc.

Acesta se formează, pornind de la tema perfectului.

Tema perfectului se stabilește, îndepărtând terminatia (i) de la a treia formă din enunțarea verbului (indicativ perfect persoana I singular: laudavi (laudav), mansi (mans), legi (leg), respectiv, audivi (audiv)).

La această temă se adaugă terminațiile:

(i), (isti), (it), (imus), (istis), (erunt *sau* ere).

Pentru laudare:

Laudavi (eu am laudat), laudavisti (tu ai laudat), laudavit (el, ea a laudat), laudavimus (noi am laudat), laudavistis (voi ați laudat), laudaverunt *sau* laudavere (ei, ele au laudat).

Diateza pasivă se formează cu ajutorul prezentului verbului neregulat [sum esse fui] și participiul perfect pasiv al verbului de conjugat.

(Recomand citirea mai întâi a participiului perfect pasiv, care se comportă ca un adjectiv de categoria I).

Prezentul verbului [sum esse fui (a fi)] este:

Sum (eu sunt), es (tu ești), est (el, ea este), sumus (noi suntem), estis (voi sunteți), sunt (ei, ele sunt).

Astfel, verbul laudare se conjugă la perfect pasiv:

Laudatus, laudata, laudatum + sum, es, est.

Laudati, laudatae, laudata + sumus, estis, sunt.

Participiul își schimbă genul în funcție de subiect.

De observat că, spre deosebire de limba română, în latină se folosește prezentul verbului a fi pentru formarea perfectului pasiv, nu a prezentului pasiv (eu sunt laudat (în română = acum)), laudatus sum (eu am fost laudat (în latină = cândva)).

Indicativul mai mult ca perfect

Indicativul mai mult ca perfect al limbii latine se folosește exact ca și cel al limbii române.

Acesta se formează de la tema perfectului, adăugând terminațiile (eram), (eras), (erat), (eramus), (eratis), (erant).

După cum se poate observa, se adaugă exact formele imperfectului indicativ al verbului "sum, esse, fui".

De exemplu, conjugarea verbului laudare:
laudaveram (eu laudasem), laudaveras (tu laudasesi), laudaverat (el, ea laudase), laudaveramus (noi laudaseram), laudaveratis (voi laudaserati), laudaverant (ei, ele laudasera).

Diateza pasiva se formeaza intr-un mod similar cu perfectul pasiv, pornind de la formele de nominativ ale participiului perfect pasiv si, pentru ca momentul actiunii este mai in urma decat la perfect, se va folosi imperfectul verbului (sum, esse, fui).

De exemplu:
laudatus, laudata, laudatum + eram, eras, erat;
laudati, laudatae, laudata + eramus, eratis, erant.

Indicativul viitor I

In limba latina viitorul simplu al indicativului se foloseste ca si in limba romana, pentru a exprima actiuni care se vor intampla.

Acesta se formeaza, pornind de la tema prezentului si difera in functie de conjugare.

La diateza activa, verbele de conjugarea I si II formeaza viitorul I, adaugand la tema prezentului terminatiile: bo, bis, bit, bimus, bitis, bunt.

De exemplu pentru verbul laudare:
laudabo (voi lauda), laudabis (vei lauda), laudabit (va lauda), laudabimus (vom lauda), laudabitis (veti lauda), laudabunt (vor lauda);

In cazul verbelor de conjugarea a III-a si a IV-a, viitorul I se formeaza, adaugand la tema prezentului terminatiile: am, es, et, emus, etis, ent.

De exemplu, viitorul verbului legere este:
legam (voi citi), leges (vei citi), leget (va citi), legemus (vom citi), legetis (veti citi), legent (vor citi).

Diateza pasiva a viitorului I al indicativului se formeaza adaugand la tema prezentului terminatiile bor, beris, bitur, bimus, bimini, buntur pentru conjugarea I si a II-a, iar pentru conjugarea a III-a si a IV-a se folosesc terminatiile ar, eris, etur, emur, emini, entur.

De exemplu verbul maneo manere:
manebor (voi fi ramas/ramasa), maneberis, manebitur, manebimus, manebimini, manebuntur.

Pentru verbul lego legere:
legar (voi fi citit/citita), legeris, legetur, legemur, legemini, legentur.

De observat ca ambele diateze se formeaza intr-un mod similar, diferenta fiind desinentele de activ si cele de pasiv - se formeaza practic din sufixul (b) si desinente, intre (b) si acestea fiind vocalele de legatura aferente; a se observa, de exemplu terminatia folosita la persoana a II-a singular (beris) - deci b + ris, iar, dupa cum stim, inainte de "r" se foloseste vocala de legatura "e".

Indicativul viitor II (anterior)

Viitorul anterior se formeaza, la diateza activa, adaugand la tema perfectului terminatiile: ero, eris, erit, erimus, eritis, erunt (chiar formele de viitor simplu ale lui "sum esse fui").

De exemplu pentru verbul laudare:

laudavero (voi fi laudat), laudaveris (vei fi laudat), laudaverit (va fi laudat), laudaverimus (vom fi laudat), laudaveritis (veti fi laudat), laudaverunt (vor fi laudat).

Diateza pasiva a viitorului II se formeaza din nominativul participiului perfect pasiv si formele de viitor ale lui *sum esse fui*.

laudatus/laudata/laudatum ero/eris/erit, laudati/laudatae/laudata erimus/eritis/erunt (voi fi fost laudat/laudata, vei fi fost laudat/laudata etc.).

Conjunctivul verbului latin

Conjunctivul limbii latine poate avea multe functii in limba. De exemplu la anumite forme tine locul conditionalului romanesc; totusi, el arata o actiune nesigura si, de cele mai multe ori, este predicatul propozitiilor subordonate in fraza.

Conjunctivul prezent

Conjunctivul prezent al limbii latine se formeaza de la tema prezentului, in functie de conjugarea verbului.

Pentru conjugarea I, conjunctivul prezent se formeaza, adaugand terminatiile em, es, et, emus, etis, ent la tema prezentului, numai ca vocala -a- care apare in finalul temei conjugarii I se contopeste cu vocala -e- si ramane numai -e-.

De exemplu pentru verbul laudare:
laudem (sa laud), laudes (sa lauzi), laudet (sa laude), laudemus (sa laudam), laudetis (sa laudati),
laudent (sa laude);

In cazul conjugarii a II-a, a III-a si a IV-a, conjunctivul prezent se formeaza, adaugand la
tema prezentului terminatiile: am, as, at, amus, atis, ant.

De exemplu pentru verbul manere:
maneam (sa raman), maneas (sa ramai), maneat (sa ramana), maneamus (sa ramanem), maneatis
(sa ramaneti), maneant (sa ramana).

Diateza pasiva se formeaza similar, numai ca se folosesc terminatiile specifice pasivului;
In cazul conjugarii I se folosesc terminatiile er, eris, etur, emur, emini, entur;
In cazul conjugarii a II-a, a III-a si a IV-a, conjunctivul prezent pasiv se formeaza, adaugand
la tema prezentului terminatiile: ar, aris, atur, amur, amini, antur.

Conjunctivul imperfect

Conjunctivul imperfect se formeaza, adaugand terminatiile (m), (s), (t), (mus), (tis), (nt) la
forma de infinitiv prezent activ (forma a doua din dictionar - laudare, manere, legere, audire).

Exemplu: laudarem - (as lauda), laudares - (ai lauda), laudaret - (ar lauda), laudaremus - (am
lauda), laudaretis - (ati lauda), laudarent (ar lauda);

De multe ori, conjunctivul imperfect se traduce prin conditionalul limbii romane.

Diateza pasiva se formeaza adaugand tot la infinitivul prezent activ terminatiile specifice
pasivului:

laudarer, laudareris, laudaretur, laudaremur, laudaremini, laudarentur.

Conjunctivul perfect

In limba Latina conjunctivul perfect se foloseste mai mult in propozitii subordonate, putand fi
tradus prin mai multe moduri in limba romana.

Diateza activa se formeaza, adaugand la tema perfectului urmatoarele terminatii: (erim), (eris),
(erit), (erimus), (eritis), (erint).

A nu se confunda cu viitorul II - cu exceptia persoanelor I singular si a iii-a plural, modul de
conjugare a celor doua coincide.

Exemplu: legerim, legeris, legerit, legerimus, legeritis, legerint.

Diateza pasiva se formeaza cu ajutorul participiului perfect pasiv si a verbului (sum, esse, fui) la conjunctiv prezent.

Conjunctivul prezent al verbului (esse) este: sim, sis, sit, simus, sitis, sint.

Diateza pasiva a verbului audire (conjunctiv perfect) este:

- singular: auditus, audita, auditum sim, sis, sit ;
- plural: auditi, audita, audita simus, sitis, sint.

Amintim ca participiul perfect pasiv se comporta ca un adjectiv de categoria I.

Conjunctivul mai mult ca perfect

Conjunctivul mai mult ca perfect este un timp specific limbii latine, el pierzandu-se de-a lungul transformarilor.

Acesta se formeaza, adaugand la tema perfectului sufixul (isse) si desinentele (m), (s), (t), (mus), (tis), (nt).

Exemplu: laudavissem, laudavisses, laudavisset, laudavissemus, laudavissetis, laudavissent.

Diateza pasiva se formeaza cu ajutorul participiului perfect pasiv si formele de imperfect conjunctiv ale verbului (sum, esse, fui).

Formele lui (esse) la conjunctiv imperfect sunt: essem, esses, esset, essemus, essetis, essent.

Exemplu: mantus, manta, mantum essem, esses, esset; manti, mantae, manta essemus, essetis, essent.

Imperativul verbului latin

Imperativul limbii latine se foloseste ca si cel al limbii romane.

Cu ajutorul lui se poate exprima o porunca, un indemn si (specific limbii latine) o porunca la

timpul viitor, folosita cu precadere in continutul legilor.

Formare

Imperativul prezent se formeaza de la forma de infinitiv prezent activ.

In limba latina, imperativul prezent are forme de persoana a II-a singular si plural;

Prezentul singular se formeaza, indepartand terminatia (re) de la infinitivul prezent activ; astfel: lauda!, mane!, lege!, respectiv, audi!;

Prezentul plural se formeaza folosind terminatia (te), pe care o adaugam la tema prezentului: laudate!, manete!, legite!, respectiv, audite!;

(se observa folosirea vocalei de legatura "i" pentru verbele de conjugarea a III-a, fiind necesara pentru a se putea pronunta, mai ales la verbele care formeaza tema prezentului cu o consoana in final.

Viitorul imperativului are forme de persoana a II-a si a III-a singular si plural.

La singular se formeaza, adaugand terminatia (to) la tema prezentului (aceeasi forma pentru persoana a II-a si a III-a): laudato!, maneto!, legito!, respectiv, audito!;

Pluralul persoanei a II-a se formeaza adaugand terminatia (tote) la tema prezentului: laudatote!, manetote!, legitote!, respectiv, auditote!;

Pluralul persoanei a III-a se formeaza, adaugand terminatia (o) la forma de indicativ prezent persoana III plural: laudanto!, manento!, legunto!, respectiv, audiunto!;

Diateza pasiva a imperativului are atat forme de prezent, cat si de viitor.

La prezent exista doua forme, persoana a II-a singular si a II-a plural:

La singular este la fel cu infinitivul prezent (ca forma) - laudare, loquere (de la loquor loqui, locutus sum (= a vorbi)). Se observa aici ca desi loqui este verb deponent, formeaza un fel de infinitiv activ, cand este la imperativ pasiv.

Pluralul este identic cu forma indicativului prezent pasiv, persoana a II-a plural - laudamini, loquimini.

Viitorul are forma de singular persoana a II-a si a III-a si plural a III-a:

Singularul are aceeași forma si pentru persoana a III-a si pentru a IV-a - se pune un tor la tema - laudator, loquitor, legitor etc..

Pluralul se formeaza prin adaugarea lui ntor sau, mai bine spus, prin adaugarea unui (r) la forma omologa de activ - laudantor, leguntor.

De mentionat ca formele de pasiv sunt foarte rar folosite.

Infinitivul verbului latin

In limba latina exista sase forme de infinitiv: prezent activ si pasiv, perfect activ si pasiv, viitor activ si pasiv.

Infinitivul prezent:

Activul infinitivului prezent este forma pe care o intalnim in dictionar, a doua forma pe care o enuntam la verb. De exemplu: laudare (= a lauda), manere, legere, audire.

Pasivul prezentului se formeaza, inlocuind terminatia (re) de la infinitivul prezent activ cu terminatia (ri) in cazul conjugarilor I, II si IV. In cazul conjugarii a III-a, se adauga un (i) la tema prezentului.

Exemplu: laudari (= a fi laudat/a/ati/ate), maneri, legi, audiri.

Infinitivul perfect:

Activul se formeaza, adaugand la tema perfectului terminatia (isse);

Exemplu : laudavisse (= a fi laudat), mansisse, legisse, audivisse.

Diateza pasiva se formeaza cu formele de acuzativ ale participiului perfect pasiv si infinitivul esse.

Exemplu: laudatum/laudatam/laudatum/laudatos/laudatas/laudata esse (= a fi fost laudat/a/ati/ate).

Infinitivul viitor:

Activul se formeaza cu participiul viitor activ la acuzativ si infinitivul esse. Exemplu: laudaturum/laudaturam/laudaturum/laudaturos/laudaturas/laudatura esse (= a urma de-a lauda).

Diateza pasiva se formeaza din supin si infinitivul pasiv *iri* (provine de la verbul eo, ire, ii/ivi, itum (= a merge)).

Exemplu: laudatum iri (= a urma de-a fi laudat/a/ati/ate), mantum iri, lectum iri, auditum iri.

Gerunziul latin

Gerunziul latin se formeaza, pornind de la tema prezentului, adaugand sufixul (nd) si terminatiile declinarii a doua (genul neutru).

Gerunziul este un substantiv de provenienta verbala. Fiind de provenienta verbala, el poate sa aiba complemente directe. Ca substantiv, gerunziul este de genul neutru si se declina dupa declinarea a II-a.

Gerunziul are doar cazurile genitiv, dativ, acuzativ si ablativ.

1. Genitivul gerunziului

Se intrebuinteaza:

A) Dupa unele substantive, ca: ars, scientia, potestas (putere), facultas (capacitate), occasio (prilej), consuetudo (fel de viata), mos, tempus, voluptas (placere), studium (ravna, preocupare); In aceste situatii, gerunziul are functia sintactica de atribut verbal, redat in limba romana printr-un infinitiv precedat de prepozitia -de-.

De exemplu: Ars scriendi = arta de a scrie; modus vivendi = mod, fel de viata.

B) Dupa adjective care cer cazul genitiv: cupidus, avidus, studiosus (preocupat), peritus, inperitus;

De exemplu: Cupidus bellandi = dornic de razboi (de a se razboi).

C) Gerunziul se mai intrebuinteaza dupa locutiuni ca: mos est, consuetudo est (este obiceiul), consilium est (este sfatul - de a face ceva).

D) Gerunziul se mai intrebuinteaza cu cuvintele "causa" si "gratia" - "pentru a face ceva".
De exemplu: Pugnandi causa = pentru a lupta; Gratulandi gratia = pentru a felicita.

2. Dativul gerunziului

Dativul gerunziului are valoarea unui dativ final si se intrebuinteaza dupa adjective ca: aptus a um, opportunus a um (potrivit), par is (asemanator), utilis e, inutilis e.

De exemplu: Charta inutilis scribendo = hartie nefolositoare pentru scris;

Dupa asemenea adjective, se poate intrebuinta si acuzativul gerunziului, precedat de prepozitia - ad- - de exemplu, Naves ad navigandum utiles = corabii folosite pentru navigat.

Dativul gerunziului se intrebuinteaza si dupa verbe si locutiuni ca: operam dare (a-si da silinta - intr-un scop anume); intendum esse (a se orienta spre).

De exemplu: Agrum colendo aut venando, intendum aetatem, agere = a-si petrece viata preocupat sa cultive pamantul si sa vaneze.

3. Acuzativul gerunziului

Acuzativul gerunziului se intrebuinteaza, frecvent, cu prepozitia -ad- si, rar, cu prepozitiile - inter-, -ante-, -ob- (din cauza), circa (in legatura cu, referitor la).

Aceasta constructie arata scopul sau directia; uneori, prepozitia -ad- are sensul de (in ceea ce priveste, cat despre); de exemplu, Ea res hostes ad insequendum tardabat = acest lucru ii intarzia pe dusmani, in ceea ce priveste urmarirea (privind actiunea de a urmarii).

4. Ablativul gerunziului

Ablativul gerunziului are valoarea unui complement de mod sau instrumental. Poate fi folosit, atat fara prepozitie, cat si insotit de prepozitii ca: -ab/a-, -ex/e-, -de-, -in-.

De exemplu: Mens discendo allitur et cogitando = mintea se hraneste prin invatatura si gandire - invatand si gandind); Summa voluptas ex discendo capitur = cea mai mare invatatura se dobandeste prin invatatura, prin faptul de a invata.

Ablativul gerunziului se poate reda in limba romana, printr-un gerunziu, ca un complement de mod.

Dupa cum am mentionat, gerunziul, fiind de provenienta verbala, poate avea complement direct, ca in exemplu: Ars recte regendi rempublicam, difficilis est = arta de a carmui bine treburile publice (statul), este grea.

Gerundivul latin

Gerundivul este un adjectiv de provenienta verbala. In felul acesta, gerundivul are, atat insusiri ale unui adjectiv, cat si ale unui verb.

Gerundivul se poate utiliza cu valoare de atribut, corespunzand adjectivelor care implica necesitate. Cu alte cuvinte, gerundivul exprima ideea de necesitate, de trebuinta, ca in exemplul: Non superandas Alpes, Hannibal praecit = Hannibal a trecut Alpii de netrecut.

Constructia gerundivala

Cand gerunziul unui verb tranzitiv este urmat de complementul sau direct in acuzativ, el este inlocuit de obicei, cu gerundivul, constructia gerunziala transformandu-se in constructie gerundivala. Pentru a transforma o constructie gerunziala intr-o constructie gerundivala, se procedeaza in felul urmator:

Substantivul complement direct primeste cazul gerunziului, iar gerunziul, devenind adjectiv, imprumuta de la complementul direct genul si numarul;

De exemplu: Avem urmatoarea constructie gerunziala: Superstitionem tollendo, non tollitur religio = inlaturand superstitia, nu este inlaturata religia; aceasta constructie poate fi transformata in urmatoarea constructie gerundivala: Superstitione tollenda, non tollitur religio.

Participiul verbului latin

Participiul are in limba latina un alt statut decat in limba romana; el este un nume verbal si, prin natura lui este si verb, si adjectiv. Ca verb, participiul exprima o actiune sau o stare nedeterminata (ca si infinitivul), are timpuri, diateza activy si pasiva, si poate avea complement. Ca atribut, participiul poate fi nume predicativ si atribut. Participiul mai poate avea insa si valoare de propozitie subordonata, formand impreuna cu substantivul pe langa care sta o constructie participiala.

Dupa cum se stie, intrebuintarea cea mai frecventa a participiului este atunci cand intra in compunerea timpurilor compuse ale unor moduri, fiind insotite de verbe auxiliare.

Participiul prezent

Participiul prezent are doar forma de activ. El desemneaza ceva care face ceva - se traduce de obicei prin "cel care face", unde in loc de face poate fi orice alt verb. De exemplu de la verbul *amo amare amavi amatum* participiul prezent este (amans amantis = cel care iubeste), de aici a

venit si in romana amant.

Se formeaza de la tema prezentului, adaugand la aceasta terminatiile (ns) pentru nominativ si (ntis) pentru genitiv; la conjugarea a III-a si a IV-a se adauga si vocala "e" -- la a III-a pentru ca trebuie vocala de legatura, iar la a IV-a prin analogie cu a III-a.

Luam verbul *curro currere cucurri, cursum* (= a alerga), avem tema prezentului (curr...) pentru ca e de a III-a, la aceasta adaugam "e" + (ns) si rezulta currens, iar la genitiv "e" + (ntis): currentis. Daca luam verbul de conjugarea a IV-a (audio, audire, audivi, auditum), la participiu este: (audiens, audientis).

Participiul astfel format se poate declina precum un substantiv de a III-a, mergand in general dupa parisilabice, doar la ablativ singular fiind terminatia (e) atunci cand participiul nu are valoare adjectivala (cand se foloseste in constructiile ablativului absolut), iar (i) atunci cand are valoare adjectivala.:

Declinarea lui (currens, currentis):

singular: N. - (currens), G. - (currentis), D. - (currenti), Ac. (currentem (neutru - currens)), Abl. - (currente/currenti), V. - (currens);

N. - (currentes (neutru - currentia)), G. - (currentium), D. - (currentibus), Ac. - (currentes (neutru - currentia)), Abl. - (currentibus), V. - (currentes (neutru - currentia)).

Uneori poate fi tradus prin gerunziul romanesc, foarte adesea intra in alcatuirea ablativului absolut la forma prezenta.

De exemplu enuntul: "Diogene puerum cava manu aquam bibentem vidit" (=Diogene a vazut un copil band apa cu mana caus). Aici "bibentem" este un participiu prezent activ in acuzativ, care il are ca regent pe "puerum" cu care se acorda si este pe langa el ca un atribut, arata ca "puerum" e cel care face actiunea sau o facea in momentul vorbirii, iar in romana merge tradus cel mai bine prin gerunziu.

Participiul perfect pasiv

In limba latina, participiul perfect are o forma de pasiv, ceva asemanator cu participiul romanesc sau cel francez, doar ca are mai multe intrebuintari.

In primul rand ajuta la formarea timpurilor trecute diateza pasiva, dar poate intra cu forma sa de ablativ in componenta ablativelor absolute care arata o actiune incheiata.

Participiul perfect pasiv arata la forma sa de nominativ ca un adjectiv de categoria I cu trei terminatii (us, a, um).

Se formeaza, adaugand cele trei terminatii (us, a, um) la tema supinului -- laudo laudare laudavi laudatum [supinul este laudatum, iar tema supinului este laudat.]; adaugam (us, a, um) si rezulta: laudatus laudata laudatum.

Participiul astfel realizat (aceasta fiind forma lui de nominativ masculin, feminin si neutru) se comporta din punct de vedere morfologic precum un adjectiv de categoria I cu trei terminatii. Din punct de vedere sintactic, am spus ca intra in componenta diatezelor pasive trecute, dar mai poate avea si alte valori.

Participiul viitor

Participiul în limba latină are forma de viitor diateza activă și pasivă. Acestea având rol în special în alcatuirea conjugărilor perifrastice activă și pasivă.

Diateza activă se formează pornind de la tema supinului (laudat., audit., mans. etc.), la care se adaugă sufixul (ur), apoi terminațiile (us, a, um). Se comportă apoi în morfologie precum un adjectiv de categoria I cu trei terminații -- laudaturus laudatura, laudaturum, auditurus auditura auditurum etc..

În general, conjugarea perifrastică activă, exprimă ideea de ceva care urmează să se întâmple: se traduce prin "am de gând să...".

Diateza pasivă a participiului viitor exprimă ideea de necesitate.

Se formează de la tema prezentului, la care adăugăm sufixul (nd) și terminațiile (us, a, um), rezultând un fel de adjectiv cu trei terminații: laudandus laudanda, laudandum, audiendus audienda audiendum (de reținut că și la conjugarea a IV-a se pune un "e" înainte de sufixul (nd), aceasta prin analogie cu conjugarea a III-a).

Conjugarea perifrastică pasivă se traduce cu "trebuie să...".

Supinul latin

În limba latină, supinul nu este foarte des utilizat, folosește, de exemplu, la exprimarea unei valori finale.

În dicționar apare ca a patra formă a verbului, de la tema acestuia formându-se alte moduri, cum ar fi participiul viitor activ sau perfect pasiv, infinitivul viitor pasiv.

Se termină în (um) - are forma unui acuzativ.

Mai există și o formă de ablativ de declinare a IV-a, care are valoarea unui complement de relație.

Exemplu: *Facile dictu, difficile factu* (Ușor de zis (în ceea ce privește zisul), greu de făcut (în ceea ce privește facutul)). Acesta are ca termen regent un adjectiv.

Verbele deponente si semideponente

Verbele deponente sunt cele care au doar forme de pasiv, dar se traduc prin activ.

De exemplu: *loquor, loqui, locutus sum* (= a vorbi - conjugarea a III-a). Acest verb, daca l-am crea fortat la activ ar fi: *loquo, loquere, loqui, locutum*. Asadar, la verbele deponente se enunta doar trei forme - indicativul prezent pers. I sg., infinitivul prezent si perfectul persoana I sg. - supinul nu are sens sa fie enuntat, deoarece fiind acea forma de perfect in care este folosit un participiu, e normal sa se deduca care ar fi supinul.

Pentru a intelege cat mai clar, vom mai da cateva exemple: *abominor, abominari, abominatus sum* (= a respinge cu groaza) - acest verb creat fortat la forma de activ ar fi fost: *abomino, abominare, abominavi, abominatum* (conjugarea I) - o metoda buna ar fi sa luati aceasta forma de activ scrisa anterior, forma care de fapt nu exista, si sa transformati primele trei forme in pasiv - veti vedea ca va rezulta exact forma scrisa initial, cea de verb deponent.

Un alt exemplu ar fi *sequor, sequi, secutus sum* (= a urma, a urmari - conjugarea a III-a).

De retinut ca aceste verbe, deponente, nu au decat forme de pasiv, dar se traduc prin activ.

Mai exista si verbe semideponente. Acestea se conjuga in ceea ce priveste timpurile din tema prezentului dupa activ, iar in ceea ce priveste tema perfectului sau a supinului, dupa pasiv.

Un astfel de verb este: *gaudeo, gaudere, gavisus sum*. Daca este privit cu atentie, se observa forma de activ la persoana I singular indicativ si la infinitivul prezent, iar la forma de indicativ perfect persoana I este forma de pasiv.

Formele care se formeaza dupa pasiv se traduc tot prin activ sau reflexiv, depinde de intelesul verbului in limba romana.

Gaudeo, gaudere, gavisus sum face conjunctivul prezent in forma (*gaudeamus* = sa ne bucuram), iar perfectul este (*gavisus sum* = sa ne fi bucurat).

Un alt verb de acest fel este: *soleo, solere, solitus sum* (= a se obisnui cu).

Pronumele latin

In limba latina, pronumele are aproximativ aceleasi functii ca si in romana. Studiind cu atentie ceea ce se gaseste la link-urile de mai jos, veti putea dobandi cunostiinte generale despre pronume, urmand apoi ca la aprofundarea gramaticii, sa va insusiti toate modurile in care este folosit pronumele latin.

Pronumele personal

În limba latină, pronumele personal are doar persoanele I și II (plural și singular); persoana a III-a este întrebuintată prin pronumele reflexiv. Pronumele personal se întrebuintează mai rar cu funcție de subiect, persoana reiesind, de obicei, din forma verbului fără a se face confuzii.

Declinare:

Persoana I					
Numar/Caz	Nominativ	Genitiv	Dativ	Acuzativ	Ablativ
Singular:	ego	mei	mihi	me	a me
Plural:	nos	nostrum	nobis	nos	nobis

Persoana a II-a					
Numar/Caz	Nominativ	Genitiv	Dativ	Acuzativ	Ablativ
Singular:	tu	tui	tibi	te	a te
Plural:	vos	vestrum	vobis	vos	vobis

Nota: La genitiv plural, atât persoana I, cât și a II-a mai au câte o formă pe lângă cea aparută în tabel - nostrum = dintre noi / nostri = de noi; vestrum = dintre voi / vestri = de voi.

Pronumele demonstrativ

În limba latină, pronumele demonstrativ este folosit aproximativ ca și în română. Este împărțit în pronume de departare, de apropiere și de identitate.

Pronumele demonstrativ de apropiere

În limba latină, pronumele demonstrativ de apropiere poate fi exprimat în trei feluri:

- Pronumele HIC HAEC HOC
- Pronumele IS EA ID
- Pronumele ISTE ISTA ISTUM

1. Pronumele HIC HAEC HOC ^{Acesta aceasta}

Declinare:

Singular:

N. (hic haec hoc), G. (huius), D. (huic), Ac. (hunc hanc hoc), Abl. (hoc hac hoc);

Plural:

N. (hi hae haec), G. (horum harum horum), D. (his), Ac. (hos has haec), Abl. (his);

Pentru exemplificare, vom declina aici un substantiv feminin impreuna cu pronumele demonstrativ HIC HAEC HOC:

Haec silva = aceasta padure:

Singular:

N. (haec silva), G. (huius silvae), D. (huic silvae), Ac. (hanc silvam), Abl. (hac silva);

Plural:

N. (hae silvae), G. (harum silvarum), D. (his silvis), Ac. (has silvas), Abl. (his silvis).

2. Pronumele IS EA ID ^{Acesta aceasta}

Declinare:

Singular:

N. (is ea id), G. (eius), D. (ei), Ac. (eum eam id), Abl. (eo ea eo);

Plural:

N. (ei/ii eae ea), G. (eorum earum eorum), D. (iis/eis), (Ac. (eos eas ea), Abl. (iis/eis);

Spre exemplificare, vom declina un substantiv masculin cu pronumele IS EA ID:

Is hortus:

Singular:

N. (is hortus), G. (eius horti), D. (ei horto), Ac. (eum hortum), Abl. (eo horto);

Plural:

N. (ei/ii horti), G. (eorum hortorum), D. (eis/iis hortis), Ac. (eos hortos), Abl. (eis/iis hortis).

3. Pronumele ISTE ISTA ISTUD ^{acesta aceasta}

Declinare:

Singular:

N. (iste ista istud), G. (istius), D. (isti), Ac. (istum istam istud), Abl. (isto ista isto);

Plural:

N. (isti istae ista), G. (istorum istarum istorum), D. (istis), Ac. (istos istas ista), Abl. (istis);

Spre exemplificare, vom declina un substantiv neutru, impreuna cu pronumele ISTE ISTA ISTUD:

Istum stagnum:

Singular:

N. (istum stagnum), G. (istius stagni), D. (isti stagno), Ac. (istum stagnum), Abl. (isto stagno);

Plural:

N. (ista stagna), G. (istorum stagnorum), D. (istis stagnis), Ac. (ista stagna), Abl. (istis stagnis).

Pronumele demonstrativ de identitate

În limba latină, pronumele demonstrativ de identitate se folosește în aceleași ipostaze ca în limba română. El se formează cu ajutorul pronumelui demonstrativ -IS EA ID-, împreună cu particula enclitică -dem-.

Declinare:

Singular:

N. (idem eadem idem), G. (eiusdem), D. (eidem), Ac. (eundem eandem idem), Abl. (eodem eadem eodem);

Plural:

N. (eidem/iidem eadem eadem), G. (eorundem earundem eorundem), D. (eisdem/iisdem), Ac. (eosdem easdem eadem), Abl. (eisdem/iidem);

Spre exemplificare, vom declina un substantiv de genul neutru, împreună cu pronumele demonstrativ de identitate IDEM EADEM IDEM:

Idem pondus = aceeași greutate:

Singular:

N. (idem pondus), G. (eiusdem ponderis), D. (eidem ponderi), Ac. (idem pondus), Abl. (eodem pondere);

Plural:

N. (eadem pondera), G. (eorundem ponderum), D. (eisdem ponderibus), Ac. (eadem pondera), Abl. (eisdem ponderibus).

Pronumele demonstrativ de departare

În limba latină, pronumele demonstrativ de departare este folosit, în general, cu aceeași valoare ca în limba română.

Forma pronumelui demonstrativ de departare la nominativ este: ILLE ILLA ILLUD.

Declinare:

Singular:

N. (ille illa illud), G. (illius), D. (illi), Ac. (illum illam illud), Abl. (illo illa illo);

Plural:

N. (illi illae illa), G. (illorum illarum illorum), D. (illis), Ac. (illos, illas, illa), Abl. (illis);

Spre exemplificare, vom declina un substantiv neutru, impreuna cu pronumele ILLE ILLA ILLUD:

Illud simulacrum:

Singular:

N. (illud simulacrum), G. (illius simulacri), D. (illi simulacro), Ac. (illud simulacrum), Abl. (illo simulacro);

Plural:

N. (illa simulacra), G. (illorum simulacrorum), D. (illis simulacris), Ac. (illa simulacra), Abl. (illis simulacris).

Pronumele relativ

Pronumele relativ introduce o propozitie subordonata, facand legatura intre aceasta si un anumit cuvant (substantiv sau pronume) din propozitia regenta: "...gentes devictas per Tiberium Neronem, qui tunc erat legatus meus" (...neamurile infrante de Tiberius Nero, care atunci era loctiitorul meu).

Cand cuvantul din regenta, la care se refera pronumele relativ, e un pronume demonstrativ (is sau ille), acesta poate fi omis in traducere: "faciam id quod volunt" - voi face (ceea) ce vor. Ca si in limba romana, pronumele relativ se acorda in gen si numar cu antecedentul, se pune, insa, la cazul cerut de functia sa in propozitie: "per Tiberium Neronem (acuzativ cerut de prepozitia -per-), qui (nominativ subiect) ... erat legatus meus".

Singular					
Gen/Caz	Nominativ	Genitiv	Dativ	Acuzativ	Ablativ
Masculin:	qui	cuius	cui	quem	quo
Feminin:	quae	cuius	cui	quam	qua
Neutru:	quod	cuius	cui	quod	quo

Plural					
Gen/Caz	Nominativ	Genitiv	Dativ	Acuzativ	Ablativ
Masculin:	qui	quorum	quibus	quos	quibus
Feminin:	quae	quarum	quibus	quas	quibus
Neutru:	quae	quorum	quibus	quae	quibus

Observatii:

1. Dativul -CUI- se pronunta, de obicei, ca in romaneste, intr-o singura silaba.
2. Prepozitia -CUM- + ablativ se pune, de obicei, dupa pronume: quocum, quacum, quibuscum = cu care.

Pronumele interogativ

Principala forma de pronume interogativ este *quis, quis, quid* (= cine, ce). De asemenea, forma *qui, quae, quod*, cea de pronume relativ, poate fi intrebuintata si ca pronume interogativ (= care, ce).

Declinarea lui *quis, quis, quid*

Caz/Nr.	Singular	Plural
Nominativ	quis, quis, quid	qui, quae, quae
Genitiv	cuius, cuius, cuius	quorum, quarum, quorum
Dativ	cui, cui, cui	quibus, quibus, quibus
Acuzativ	quem, quam, quid	quos, quas, quae
Ablativ	quo, qua, quo	quibus, quibus, quibus

OBSERVATII:

1. In tabelul de mai sus, in fiecare celula sunt cate trei forme care reprezinta genul in ordinea: masculin, feminin, neutru.
2. Forma *quis* are valoare substantivala, adica se intrebuinteaza singur: "Quis venit?" (=Cine a venit?), "Quid vis?" (= Ce vrei?); forma *qui* are valoare adjectivala, insoteste substantivul la care se refera intrebarea: "Qui homo adest?" (= Care / Ce om este aici?), "Quod negotium facit?" (= Ce ocupatie are?).
3. Cu *quis* se intreaba despre persoana, despre nume, iar cu *qui* se intreaba despre calitate.

NOTA:

Sunt si alte pronume interogative, dar cele doua prezentate mai sus sunt esentiale.

Pronumele posesiv

Pronumele posesive sunt acelea care inlocuiesc numele posesorului: "in conspectu exercitus nostri" (= in prezenta armatei noastre). Aici *nostri* tine locul substantivului *Romanorum*, care erau posesorii armatei despre care este vorba in text.

Dar pronumele posesiv poate inlocui in acelasi timp si numele posesorului si pe al obiectului posedat: "Helvetii prelio nostros lacesere coeperunt" (= Helvetii au inceput sa hartuiasca pe ai nostri prin lupta). Aici *nostros* tine locul substantivelor *milites Romanorum*, dintre care *Romanorum* reprezinta pe posesor, iar *milites* reprezinta obiectul posedat.

Pronumele posesive sunt:

Un singur posesor:

- *meus, mea, meum* = al meu, a mea (obiectul posedat apartine persoanei I)
- *tuus, tua, tuum* = al tau, a ta (obiectul posedat apartine persoanei a II-a)
- *suus, sua, suum* = al sau, a sa (obiectul posedat apartine persoanei a III-a)

Mai multi posesori:

- *noster, nostra, nostrum* = al nostru (obiectul posedat apartine persoanei I)
- *vester, vestra, vestrum* = al vostru (obiectul posedat apartine persoanei a II-a)

Primele trei se declina in felul adjectivelor de clasa I terminate in -us, -a, -um; celelalte doua se declina in felul adjectivelor de clasa I terminate in -er, -ra, -rum, cu urmatoarele deosebiri:

a) Vocativul singular al lui *meus* este *mi*. Cand *meus* insoteste un substantiv care are vocativul la fel cu nominativul, face vocativul *meus*: "sanguis meus!" (= sangele meu!).

b) *vester* nu are vocativ.

Declinarea lui *meus, mea, meum*

Caz/Nr.	Singular	Plural
Nominativ	<i>meus, mea, meum</i>	<i>mei, meae, mea</i>
Genitiv	<i>mei, meae, mei</i>	<i>meorum, mearum, meorum</i>
Dativ	<i>meo, meae, meo</i>	<i>meis, meis, meis</i>
Acuzativ	<i>meum, meam, meum</i>	<i>meos, meas, mea</i>
Vocativ	<i>mi, mea, meum</i>	<i>mei, meae, mea</i>
Ablativ	<i>meo, mea, meo</i>	<i>meis, meis, meis</i>

Declinarea lui *noster, nostra, nostrum*

Caz/Nr.	Singular	Plural
---------	----------	--------

Nominativ	noster	nostrī
Genitiv	nostrī	nostrorum
Dativ	nostro	nostris
Acuzativ	nostrum	nostros
Vocativ	noster	nostrī
Ablativ	nostro	nostris

La cel de-al doilea tabel am dat doar formele de masculin, pentru ca femininul și neutru se deduc prin analogie.

OBSERVATII:

1. Ablativul singular de la *meus*, *tuus*, *suus* se pot întări prin particula *-pte* cu sensul de propriu: "suapte ingenio" (= prin talentul său propriu), "suapte manu" (= cu mână sa proprie); tot cu înțelesul de propriu *suus* se mai poate întări și cu particula *-met*: "suamet facta" (= prin faptele sale proprii).

2. În limba latină numele posesiv nu se mai întrebuintează atunci când este ușor de înțeles: "Veni cum patre" (= Am venit cu tată) -- aici s-a omis folosirea lui *meo*; "Manus lava!" (= Spală-te pe mâini) -- aici s-a omis folosirea lui *tuas*.

3. În loc de *meorum*, *tuorum*, *suorum*, *nostrorum*, *vestrorum*, găsim la scriitorii din perioada arhaică genitivul plural în *-um*: *meum*, *tuum*, *suum*, *nostrum*, *vestrum*.

4. În loc de *vester*, găsim forma arhaică *voster*.

Pronumele reflexiv

Numar/Caz	Declinare				
	Nominativ	Genitiv	Dativ	Acuzativ	Ablativ
Singular/Plural	-	sui	sibi	se	se

Observatii:

1. Ca în limba română, pronumele reflexiv nu are nominativ (în dicționar se pune acuzativul).
2. Genitivul *-SUI-* are aceleași valori ca și cele ale pronumelor personale (sui memoria = aducerea aminte de el).

3. Prepoziția *-CUM-* se pune după pronume: *secum* = cu sine.

4. Pronumele reflexiv se folosește când persoana pe care o înlocuiește este aceeași cu subiectul: "superbi se laudant" = trufășii se laudă.

Pronumele nehotarat

Pronume nedefinite sau nehotarate sunt acelea care inlocuiesc nume de fiinte sau de lucruri in mod nedeterminat, adica fara a preciza. Ele se pot intrebuinta si cu valoare pronominala si cu valoare adjectivala.

Ele sunt:

I. Quis, quae sau qua, quid, pronume (= un oarecare) Qui sau quis, quae sau qua, quod, adjectiv. Exemplu: Dicat quis ... (= ar putea zice cineva ...)

Se declina ca interogativele respective, cu deosebirea ca la nominativ feminin singular si la acuzativ neutru plural au quae sau qua.

II. Compusi ai lui quis si ai lui qui:

1. Aliquis, aliqua, aliquid, pronume (= vreunul, cineva). Aliqui sau Aliquis, aliqua, aliquod, adjectiv (= vreun, oarecare).

Se declina dupa declinarea lui quis si a lui qui, cu deosebirea ca la nominativ singular feminin si la nominativ si acuzativ plural neutru face numai aliqua. Se declina quis si qui, iar particula aii-ramane invariabila. Dupa conjunctiile si, nisi, ne si dupa adverbul interogativ num, aliquis este inlocuit cu quis: Si quis adest (= daca este de fata cineva). Dic num quis venerit (= Spune daca a venit cineva).

Nota. Cu toate acestea chiar la Cicero se intalnesc constructii ca: si aliquis, ne aliquis.

2. Quidam, quaedam, quiddam, pronume (= un anumit, un oarecare). Quidam, quaedam, quoddam, adjectiv (= un oarecare).

Se declina qui, iar particula dam ramine invariabila. La acuzativ singular si la genitiv plural, alaturi de quemdam, quamdam, quorundam, quarundam se gaseste si scrierea quendam, quandam, quorundam, quarundam.

3. Quispiam, quaepiam, quidpiam sau quippiam, pronume (= cineva). Quispiam, quaepiam, quodpiam, adjectiv (= vreun).

Se declina quis, iar -piam ramine invariabil. Quispiam dicet (= va zice cineva). Qusepiam cohors (= vreo cohorta).

4. Quisque, queseque, quidque, pronume (= fiecare: Pro se quisque (= fiecare pentru sine)). Quisque, queseque, quodque, adjectiv, (= fiecare).

Se declina quis, iar -que ramine invariabil. Pluralul lui quisque se intrebuinteaza in deosebi:

a) Cu substantivele care au numai pluralul: castra queseque (= fiecare tabara);

b) pe langa superlative, la neutru, aratand totalul acelora care au o anumita calitate in cel mai inalt grad: optima queseque rarissima sunt (= toate cele foarte bune sunt foarte rare).

Nota: Pe langa superlative poate fi si la singular, avand acelasi rol: Trecenti quinquaginta octo delecti sunt), nobilissimus quisque (= Au fost alesi trei sute cincizeci si opt, toti cei mai de seama). Quisque insotit de un numeral ordinal exprima ideea Tdin atat ... in atat: Quinto quoque anno (= in fiecare al cincilea an = din cinci in cinci ani). Septimus quisque vulnus habebat (= fiecare al saptelea era ranit = la sapte insi = din sapte in sapte - unul era ranit).

5. Unusquisque, unaqueseque, unumquidque, pronume (= fiecare). Unusquisque, unaqueseque, unumquodque, adjectiv (= fiecare). Este foarte intrebuintat in locul lui quisque.

Se declina unus așa cum s-a aratat la numeralul cardinal și quisque, așa cum este specificat mai sus la nr. 4: gen. uniuscuiusque; dat. unicuique etc. fără plural.

6. Quisquam, quidquam sau quicquam (fără forma specială de feminin și fără plural), pronume (= cineva).

Se declina quis, particula - quam rămâne invariabilă. Exemplu: Estne quisquam? (= este oare cineva?).

Nota: După adverbele de negare (haud, non, numquam) sau conjuncțiile negative (nec, neque) quisquam are înțelesul lui nemo, iar quidquam pe al lui nihil: Haud quisquam venit (= n-a venit nimeni), nec quidquam accidit (= și nu s-a întâmplat nimic).

7. Quivis, quisevis, quidvis, pronume (= oricine vreî). Quivis, quisevis, quodvis, adjectiv (= oricare vreî).

Se declina qui, iar vis rămâne invariabil: Cuiusvis hominis est errare (= oricare om poate greși). Vis este persoana a II-a singular, prezentul indicativului de la verbul volo = vreau.

8. Quilibet, quiselibet, quidlibet, pronume (= oricine-ți place). Quilibet, quiselibet, quodlibet, adjectiv (= oricare-ți place).

Se declina qui, iar libet rămâne invariabil: Quemlibet sequere (= urmează pe oricine-ți place). Fiat quidlibet (= întâmplă-se orice). Libet este prezentul indicativului de la verbul impersonal libet (= îmi place).

9. Quicumque, quisecumque, quodcumque (= oricare).

Se declina qui, iar -cumque (sau -cunque) rămâne invariabil. Are și valoare de pronume relativ nehotărât și de pronume nehotărât: Locupletare aliquem quacumque ratione (= a îmbogăți pe cineva prin orice mijloc).

10. Quisquis, quidquid sau quicquid, fără formă specială de feminin (= oricine, orice). Formă de masculin se întrebuintează și ca pronume și ca adjectiv; cea de neutru numai ca pronume. Are și valoare de pronume relativ nehotărât și de pronume nehotărât. Este format din pronumele quis reduplicat și se declina fiecare parte. Se întrebuintează la nominativ și rareori la ablativ singular și la nominativ plural: quoquo modo (= în orice mod), quoquo animo (= în orice dispoziție sufletească), quoquo consilio (cu orice plan).

11. Unus quis quis, unumquidquid (= fiecare în parte). Este format din unus și quisquis și se declina unus după declinarea indicată la numerele cardinale și quisquis așa cum s-a aratat mai sus la nr. 10. Este întrebuintat mai mult la genul neutru.

III. Un număr de pronume care au la nominativ singular aceleași terminatii ca adjectivele de clasă I (-us, -a, -um; -er, -ra, -rum), a căror declinare o urmează la toate cazurile, afară de genitiv singular și dativ singular, la care au terminatii pronominale: gen. sing. -ius, dat. sing. -i pentru toate genurile.

Acestea sunt:

unus, -a, -um, gen. unius, dat. uni = un singur, o singură

ullus, -a, -um, gen. ullius, dat. ulli = vreunul, vreuna

nullus, -a, -um, gen. nullius, dat. nulli = nici unul, nici una

nonnullus, -a, -um, gen. nonnullius, dat. nonnulli = vreunul, vreuna

uter, -tra, -trum, gen. utrius, dat. utri = unul din doi

neuter, -tra, -trum, gen. neutrius, neutri = niciunul din doi

utervis, utravis, utrumvis, gen. utriusvis, dat. utrivis = oricare vreî din doi

uterlibet, utralibet, gen. utriuslibet, dat. utrilibet = oricare-ți place din doi

uterque, utraque, utrumque, gen. utriusque, dat. utrique = si unul si altul din doi
alter, altera, altorum, gen. alterius, dat. alteri = celalalt din doi
alius, alia, aliud, gen. alius, dat. alli = altul
solus, sola, solum, gen. solius, dat. soli = singur
totus, tota, totum, gen. totius, dat. toti = intreg, tot
alteruter, alterutra = amandoi

Nota: Uterque prin forma de singular exprima ideea de plural, si, ca subiect, are uneori predicatul verbal la plural: Utraque lingua (= amandoua limbile - latina si elina). In utramque partem disserere (= a discuta in amandoua sensurile). Uterque eorum exercitum educunt (= si unul si altul dintre aceia - amandoi - scot armata). Cu toate acestea este folosit si pluralul:

a) rareori in locul singularului: utrique imperatores in loc de uterque imperator sau uterque imperatorum;

b) cand este pe langa un substantiv care are numai forma de plural: utraque castra (= amandoua taberele).

c) cand infatiseaza doua grupe de persoane sau de obiecte. A quibus utrisque (= de catre amandoua grupele, de catre fiecare dintre aceste doua grupe).

Punctele b), c) se aplica si lui alter: altera castra (= cealalta tabara); alteri (= cealalta grupa).

IV. Doua pronume cu sens negativ, care au valoare pronominala:

1. Nemo (= nimeni). in perioada clasica este folosit numai la nominativ singular (nemo) la dativ singular (nemini) si la acuzativ singular (neminem). Pentru genitivul si ablativul singular sunt utilizate formele lui nullus (nullius, nulli). in dictionare insa este si un genitiv singular neminis.

Nota: In general nemo se intrebuinteaza cu valoare de pronume, insa cu numele de popoare se intrebuinteaza adjectival: Nemo Gallus (= nici un gal).

2. Nihil (= nimic). Este nedeclinabil. Genitivul nihili si ablativul nihilo sunt provenite si imprumutate de la forma neintrebuintata nihilum.

Observatie: Nemo si nihil precedate de non au sensurile: non nemo = cativa, nou nihil = ceva.

V. Un numar de pronume relative si interogative, cu forma si declinare adjectivala, compuse cu particolele cu care se compune quis sau qui, constituie pronume nehotarate cu rol pronominal sau adjectival.

aliquantus, aliquanta, aliquantum, adjectiv (= destul de mare)

aliquantulus, aliquantula, aliquantulum, adjectiv (= destul de mic)

qualisvis, qualisvis, qualevis, pronume si adjectiv (= de orice fel, de ce fel vrei)

qualislibet, qualislibet, qualelibet, pronume si adjectiv (= de orice fel, de ce fel iti place)

quantusvis, quantavis, quantumvis, adjectiv (= cat de mare vrei)

quantuslibet, quantalibet, quantumlibet, adjectiv (= cat de mare-ti place)

quantulusvis, quantulavis, quantulumvis, adjectiv (= cat de mic vrei)

quantuluslibet, quantulalibet, quantulumlibet, adjectiv (= cat de mic iti place)

quotuslibet, quotalibet, quotumlibet, adjectiv (= cati iti va placea)

Observatie: La aceste pronume se declina partea adjectivala (quantus, -a, -um, quantulus, -a, -um, quotus, -a, -um, qualis, -e), urmand declinarea pe care o indica numarul. terminatiilor fiecareia, iar -vis, -libet raman peste tot invariabile.

Numeralul latin

În limba latină, ca și în limba română, numeralul arată cantitatea sau ordinea prin numărare a fiintelor sau a lucrurilor. Numeralul cardinal arată cantitatea, cel ordinal, ordinea.

Pentru a avea numeralul complet, toate cele patru tipuri - cardinal, ordinal, distributiv și adverbial -, descărcati fișierele .DOC din josul paginii, fișiere care conțin această parte de vorbire sistematizată.

Tabel cu numeralul latin

Numarul:	Cardinal:	Ordinal:
1 - I	unus, a, um	primus, a, um
2 - II	duo, e, o	secundus, a, um
3 - III	tres, ia	tertius, a, um
4 - IV	quattuor	quartus, a, um
5 - V	quinque	quintus, a, um
6 - VI	sex	sextus, a, um
7 - VII	septem	septimus, a, um
8 - VIII	octo	octavus, a, um
9 - IX	novem	nonus, a, um
10 - X	decem	decimus, a, um
11 - XI	undecim	undecimus, a, um
12 - XII	duodecim	duodecimus, a, um
13 - XIII	tredecim	tertius decimus, a, um
14 - XIV	quattuor decum	quartus decimus, a, um
15 - XV	quindecim	quintus decimus, a, um
16 - XVI	sedecim	sextus decimus, a, um
17 - XVII	septendecim	septimus decimus, a, um
18 - XVIII	duodeviginti	duodevicesimus, a, um
19 - XIX	undeviginti	undevicesimus, a, um
20 - XX	viginti	vicesimus, a, um
21 - XXI	viginti unus	vicesimus primus
22 - XXII	viginti duo	vicesimus secundus
...	...	...
28 - XXVIII	duodetriginta	duodetricesimus, a, um
29 - XXIX	undetriginta	undetricesimus, a, um
30 - XXX	triginta	tricesimus, a, um
...	...	...
40 - XL	quadraginta	quadragessimus, a, um
...	...	...
50 - L	quingenta	quingessimus, a, um
...	...	...

60 - LX	sexaginta	sexagesimus, a, um
...	...	...
70 - LXX	septuaginta	septuagesimus, a, um
...	...	...
80 - LXXX	octoginta	octogesimus, a, um
...	...	...
90 - XC	nonaginta	nonagesimus, a, um
...	...	...
100 - C	centum	centesimus, a, um
101 - CI	centum unus	centesimus (et) primus
...	...	...
200 - CC	ducenti, ae, a	ducentesimus, a, um
...	...	...
300 - CCC	trecenti, ae, a	trecentesimus, a, um
...	...	...
400 - CD	quadrigenti, ae, a	quadringentesimus, a, um
...	...	...
500 - D	quingenti, ae, a	quingentesimus, a, um
...	...	...
600 - DC	sescenti, ae, a	sescentesimus, a, um
...	...	...
700 - DCC	septingenti, ae, a	septingentesimus, a, um
...	...	...
800 - DCCC	octingenti, ae, a	octingentesimus, a, um
...	...	...
900 - CM	nongenti, ae, a	nongentesimus, a, um
...	...	...
1000 - M	mille	millesimus, a, um

Prepozitia limbii latine

Asa cum o arata si numele (prae-positio = punere inainte), prepozitia este partea de cuvant care se aseaza inaintea substantivului. In functie de cazurile cu care se construiesc, prepozitiile se impart in trei grupe, si anume: prepozitii cu Acuzativul, cu Ablativul si prepozitii care se construiesc atat cu Acuzativul, cat si cu Ablativul.

1. Prepozitii cu Acuzativul

Sunt cele mai numeroase, si pentru insusirea lor s-a recurs adesea la anumite procedee mnemotehnice.

- ante, apud, ad, adversus = inainte, la, catre, impotriva;
- circum, circa, citra, cis = imprejur, de jur imprejur, dincoace, peste;
- erga, contra, inter, extra = fata de, impotriva, intre, in afara;
- infra, intra, iuxta, ob = sub, inauntru, langa, din pricina;
- penes, pone, post, praeter = in putere, in urma, dupa, pe langa;
- prope, propter, per, secundum = aproape, din cauza, prin, dupa;
- supra, versus, ultra, trans = peste, catre, dincolo de, peste.

OBS: Ar fi trebuit inclusa printre prepozitii cu Acuzativ si *usque* (= pana la), ex. "usque Iovem" (= pana la Jupiter, pana la Dumnezeu).

2. Prepozitii cu Ablativul

Cer dupa ele Ablativul, urmatoarele prepozitii:

- a, ab, absque, abs si de = de, de la, de catre, fara, de/din;
- coram, clam, cum, ex si e = inaintea, pe ascuns, cu si din;
- sine, tenus, pro si prae = fara, pana la, pentru si inainte.

3. Prepozitii cu Acuzativul si Ablativul

Pot cere atat acuzativul, cat si ablativul, urmatoarele prepozitii:

- in, sub, subter, super = in, sub, dedesubt, pe/despre.

OBS. la (3.): Aceste prepozitii cer cazul Acuzativ atunci cand verbul din propozitie exprima miscare, si Ablativul cand arata starea pe loc.

Conjunctia

Este partea de vorbire nedeclinabila, care uneste parti de propozitie de acelasi fel sau propozitii intre ele.

Conjunctiile sunt de doua feluri: coordonatoare si subordonatoare.

1. Conjunctiile coordonatoare

Acestea, la randul lor, sunt de mai multe feluri:

- a) Copulative: et = si; -que (enclitic) = si; ac, atque = si; neque = nici;
- b) Disjunctive: aut = sau; vel-, -vel = sau-, -sau;
- c) Adversative: sed = dar; at (ast) = iar; autem = insa; verum, vero = iar; ceterum = de altfel; tamen, attamen, atqui = totusi;
- d) Cauzale: nam, enim, namque = caci; etenim = deoarece; nempe, quippe = caci;
- e) Conclusive: ergo = deci; igitur = asadar; itaque, quare, quamobrem = de aceea, prin urmare, pentru aceea; proinde = ca atare + un verb la imperativ.

2. Conjunctiile subordonatoare

Conjunctiile subordonatoare leaga o propozitie secundara (subordonata) de o propozitie regenta.

Dupa felul in care stabilesc relatiile de subordonare, conjunctiile de acest tip pot fi:

- a) De cauza: quod, quia, quoniam, quando, quandoquidem, quapropter, cum = fiindca, pentru ca, deoarece;
- b) De consecutie: ut, ut non, = incat, incat nu;
- c) De concesie: etsi, etiamsi, tametsi, quamquam, quamvis, ut, cum licet = desi, cu toate ca;
- d) De conditie: si, si forte, si modo, si quidem, sin nisi, dummodo = daca, daca cumva, daca intr-adevar, daca nu, numai sa, numai daca;
- e) Completive: quod, ut, ne, quin, quominus = ca, sa, ca sa, ca nu cumva sa, ca mai putin sa;
- f) De comparatie: ut, quasi, tamquam si, ut si, velut si, acque ac si, proinde ac si = cum, precum, ca si Cum, ca si cand;
- g) De timp: cum, quando, postquam si posteaquam, antequam, priusquam, dum, donec, quoad, simul ac, cum primum, ut primum, ubi primum, statim ut = cand, ori de cate ori, in timp ce, pe cand, dupa ce, inainte de a, pana sa, indata ce.

Adverbul limbii latine

Este o parte de vorbire invariabila, care se alatura unui cuvant si indeosebi unui verb, spre a-i modifica ori nuanta, ori intelesul.

Aproape toate adverbele provin din substantive, adjective, pronume si verbe, rezultand fie prin procesul de derivare, compunere, ori prin schimbarea categoriei gramaticale.

In functie de ideile pe care le exprima, adverbele sunt de opt feluri: de timp, de loc, de

cantitate, de afirmare, de negare, de intrebare, de indoiala si de mod.

Felul fiecarui adverb se stabileste dupa intrebarea la care raspunde.

1. Adverbe de timp

a) Pentru intrebarea "quando?" (= "cand?"), exista adverbe: nunc (= acum), hodie (= azi), cras (= maine), olim (= odinioara), nuper (= de curand), pridie (= alaltaieri), postridie (= a doua zi), deinde, dein (= apoi, dupa), mane (= dimineata), noctu (= noaptea), interdiu (= ziua), vespere (= seara), statim (= pe data), extem (= imediat), nunquam (= niciodata), nonnunquam (= uneori);

b) La intrebarea "quamdiu?" (= "cat timp?"), raspund urmatoarele adverbe: (= multa vreme), tamdiu (= asa de mult timp), paulisper (=de putina vreme) etc.;

c) La intrebarea "quamdiu?" (= "de cat timp?"), raspund urmatoarele adverbe: pridem (= de mult timp), iamdudum (= inca de demult), iampridem (= inca, deja de mult timp) etc.

2. Adverbe de loc

a) La intrebarea "ubi?" (= "unde?"), raspund urmatoarele adverbe: hic (= aici), ibi (= acolo), ibidem (= tot acolo), istic (= aici), alibi (= in alta parte), intus (= inauntru) etc.;

b) Adverbe care raspund la intrebarea "unde?" (= "de unde?"): hinc (= de aici), mine (= de acolo), inde (= de acolo), aliunde (= de aiurea), undique (= de pretutindeni) etc.;

c) La intrebarea "quo?" (= "incotro?"), raspund adverbe: hue (= incoace), huc (= intr-acolo), istuc (= incoace), eo (= acolo), eodem (= in acelasi loc);

d) La intrebarea "qua?" (= "pe unde?"), raspund adverbe: hac (= pe aici), istac (= pe aici), iistac (= pe acolo), eadem (= tot pe acolo), alia (= pe alta cale) etc.

3. Adverbe de cantitate

a) Raspund la intrebarea "quantum?" (= "cat?"): tantum (= atat de), parum (= putin), plus (= mai mult), satis (= destul), aliquantum (= putin, nu prea), nimium (= prea mult), plurimum (= foarte mult) etc.;

b) Raspund la intrebarea "quoties?" (= "de cate ori?"): toties (= de atatea ori), semel (= sase ori), bis (= de doua ori) etc.;

c) Raspund la intrebarea "quantopere?" (= "pana intrucat?", "cat?", "cat de mult?"): tantopere (= pana intr-atat), longe (= cu mult), multo (= cu mult), nimio (= cu prea mult) etc.

4. Adverbe de afirmare

ita (= astfel), etiam (= chiar), vero (= intr-adevar), profecto (= de buna seama), quidem, equidem (= ce e drept), sane (= desigur), scilicet, nimirum (= adica, fara indoiala), quinetiam (= ba inca) etc.

5. Adverbe de negare

non (= nu), aud (= nici), ne (= nu chiar), nondum (= inca nu) etc.

6. Adverbe de intrebare

utrum (= oare), cur (= pentru ce), quamobrem (= de ce, pentru ce), quomodo (= cum), quemadmodum (= in ce chip), utrum ... an (= oare ... sau) etc.

7. Adverbe de indoiala

forte (= fara indoiala), forsan (= poate), forsitan (= poate ca), fortassis (= poate ca) etc.

8. Adverbe de mod

Adverbele de mod sunt cele mai numeroase. Ele se pot forma in mai multe feluri:

a) De la participate sau adjective de categoria I, prin adaugarea la tema obtinuta din genitiv, inlaturand terminatia "i", terminatiile "e" (veche terminatie de instrumental) sau "oo" (terminatie de instrumental in Ablativ). De exemplu, de la adjectivul "avarus, a, um" - zgarcit, obtinem "avare" - cu zgarcenie; "meritus, a, um" - meritat - devine "merito" - pe merit.

b) De la adjective de categoria a II-a cu tema in "...nt", adaugand terminatia "er", ori de la cele cu tema in "...r", adaugand terminatia "ter". De exemplu, de la "sapiens, sapientis", se obtine "sapienter" - cu intelepciune; de la "soller, solleris" obtinem "sollerter" - cu dibacie.

c) De la adjectivele de categoria a II-a de tipul "...is, ...e", prin adaugarea terminatiei "iter" la tema. De exemplu, "utilis, utile" devine "utiliter". La fel se formeaza adverbe si din adjectivele terminate in "x"; de exemplu, "simplex" devine "simpliciter".

Gradele de comparatie ale adverbilor de mod

Adverbele de mod sunt singurele care pot avea si grade de comparatie, ele derivand din cele ale adjectivelor.

Comparativul adverbilor este la fel cu comparativul neutru al adjectivelor "utilius", "facilius" etc.

Superlativul adverbului se formeaza, inlocuind terminatia "us" din superlativul adjectivului, cu terminatia "e" - "fecundissime", "doctissime" etc.

Interjectia limbii latine

Este una dintre partile de vorbire indeclinabile, prin care se exprima un sentiment, o stare sufleteasca spontana, sau un strigat.

Intrucat interjectiile arata o stare sufleteasca sau un sentiment ele au fost impartite astfel:

- a) Interjectii de durere: o!, ah, heu, hei (= O, ah, vai!);
- b) Interjectii de bucurie: evoe, evax (= bravo!). Ex.: evoe tuum (= bravo tie!);
- c) Interjectii de indignare: proh, pro! (= o, pentru numele...);
- d) Interjectii de mirare: oh, pape, hem (= ei, poftim, iata ca!);
- e) Interjectii de amenintare si compatimire: vae! (= vai!);

- f) Interjectii de scarba: *apage*, *hui* (= piei! pleaca de aici, pfuif);
- g) Interjectii de incurajare: *eia*, *age*, *macte* (= hai! ei bine! bravo!);
- h) Interjectii de chemare: *heus*, *eho*, *hercule*, *hercle*, *mehercle* (= ei! hei! pe Hercule!).

Sintaxa 1

Valorile nominativului

1. Subiect: *Numa Pompilius leges Romae constituit* (= Numa Pompilius a stabilit legi Romei).
2. Nume predicativ: *qui Reae Silviae filius est* (= care este fiul Reei Silvia).
3. Apozitia subiectului sau a numelui predicativ: *rex Numa Pompilius* (= regele Numa Pompilius).

Sintaxa 2

Valorile genitivului

Ca si in limba romana genitivul este in primul rand cazul atributului; uneori poate avea si rolul de complement.

I. Cu rol de atribut, genitivul poate exprima:

1. Posesia, apartenenta: *castra Porsennae* (= tabara lui Porsenna), *liber Lucii* (= cartea lui Lucius)
2. Explicatia sau definitia: *dies victoriae* (= ziua victoriei (ziua definita prin victorie)), *fons Bandusiae* (= izvorul / fantana B(landuziei)
3. Calitatea si valoarea (sau pretul): *vir Romanae constantiae* (= barbat de o statornicie romana), *eiusdem farinae* (= din aceeasi faina (fig. = de aceeasi teapa)), *liber magni pretii* (= o carte de mare pret), *annorum CI* (= (in varsta) de 101 ani)

4. intregul din care se ia o parte (genitiv partitiv): *pars hominum* (= o parte a oamenilor), *pars mei* (= o parte din mine), *optimus civium* (= cel mai bun dintre cetateni).
5. In cazul genitiv se exprima al doilea termen al comparatiei

II. Cu rol de complement, genitivul este folosit dupa verbele care inseamna "a-si aminti" (in genitiv se pune lucrul de care-ti amintesti), "a duce lipsa" ("de ce?"), "a acuza" ("de ce?") etc.: *memento mei* (= adu-ti aminte de mine), *auxilii egere* (= a fi lipsit de ajutor), *tu eum accusas avaritiae?* (= tu il acuzi de lacomie?).

Sintaxa 3

Valorile dativului

Ca si in limba romana, principala functie a dativului latin este exprimarea complementului indirect. Se pun la cazul dativ:

1. persoana careia i se atribuie, i se da sau i se ia un lucru: *do panem homini* (= dau paine omului);
2. persoana in interesul sau paguba careia se face actiunea verbului (dativus commodi sau incommodi = al interesului): *tibi aras* (= pentru tine ari);
3. scopul in vederea caruia se face un lucru (dativus finalis): *auxilio mittere* (= a trimite in ajutor) (dativ final);
4. posesorul, cand dativul este insotit de verbul *esse*: *mihi est* (= eu am (cuvant cu cuvant: "mie imi este")); *fuerant tibi quattuor dentes* (= avusesesi patru dinti).

Sintaxa 4

Valorile acuzativului

1. Principala functie a acuzativului este exprimarea complementului direct al verbelor tranzitive: *salutem dicimus, te benedicimus, concordiam parat.*

Trebuie sa tinem seama de faptul ca unor verbe intransitive romanesti le corespund in latina verbe tranzitive: *timeo pericula* (= ma tem de primejdii), *rides mala nostra* (= razi de nenorocirile noastre)>

2. Acuzativul este cazul apozitiei unui substantiv in acuzativ: *lego Aululariam, comoediam Plauti* (= citesc "Aulularia", o comedie a lui Plaut).
3. Acuzativul poate fi si cazul exclamatiei: *O tempora, o mores* (= O, ce timpuri, ce obiceiuri!), *O fortunatos agricolas* (= O, fericiti agricultori!).
4. Acuzativul poate exprima complementul de loc cand e vorba de tinta unei miscari (de cele mai multe ori precedat de o prepozitie: *in, ad*, dar si, mai ales la numele de orase, fara prepozitie): *eo Romam* (= plec la Roma), *eo domum* (= ma duc acasa).
5. Acuzativul este cazul cerut de numeroase prepozitii (vedeti "Prepozitia").
6. Despre acuzativ ca subiect al unor propozitii complete (vedeti "Acuzativul cu infinitiv").

Sintaxa 5

Valorile vocativului

Vocativul latin este, ca si in romana, cazul chemarii (loco, -are, -avi = a chema) si al adresarii. Pentru mai multa claritate si o mai puternica expresivitate, este precedat uneori de interjectia *o!*. Substantivul la vocativ nu este o parte a propozitiei (si in nici un caz subiect al imperativului), ci un element sintactic incident.

Sintaxa 6

Valorile ablativului

Ablativul este cazul complementelor circumstantiale; adesea substantivul aflat in cazul ablativ e precedat de o prepozitie care-i precizeaza rolul in propozitie: cand citim, de exemplu, *sine nube* si stim (sau aflam din dictionar) ca *sine* inseamna "fara", nu avem nici o dificultate in intelegerea textului: *sine nube* inseamna "fara nori"; tot astfel, *cum amicis* nu poate inseamna decat "cu prietenii, impreuna cu prietenii".

Mai greu de precizat este insa functia ablativului cand nu este insotit de prepozitie. Ca sa putem deduce valoarea unui ablativ din sensul general al propozitiei, trebuie sa stim ce roluri poate indeplini in general acest caz, specific limbii latine.

1. Ablativul poate exprima instrumentul unei actiuni (iar uneori obiectul care insoteste indeplinirea unei actiuni): *oculis video* (= vad cu ochii), *gladiis pugnaverunt* (= au luptat cu sabiile), *Caesar eo pedestribus copiis contendit* (= Caesar s-a indreptat intr-acolo cu trupele de infanterie).
Uneori actiunea se indeplineste nu cu ajutorul unui instrument material, ci dintr-o cauza anumita: *mea culpa* (= din vina mea) sau intr-un anumit mod: *arte* (= cu arta), *ioco* (= in gluma), *merito* (= pe merit).
2. Ablativul poate exprima locul sau timpul actiunii: *eo loco* (= in acel loc), *Athenis* (= la Atena), *Carthagine* (= la Cartagina), *nocte* (= noaptea), *die septimo* (= in a saptea zi), *hieme* (= iarna).
3. Ablativul poate exprima separarea, indepartarea (in latina *ablatus* = indepartat), originea: *rure venit* (= vine de la tara), *argento spoliavit* (= a pradat de bani), *antiquissima familia* (= (provenit) dintr-o foarte veche familie).
In aceasta functie poate fi inglobat ablativul complement al comparativului: *maior Lucio* (= mai mare decat Lucius), *melle dulcior* (= mai dulce ca mierea).

In aproape toate aceste functii, ablativul poate fi insotit, cum am vazut, de prepozitii. Ne va interesa deci sa recunoastem valorile ablativului la cele cateva prepozitii care se pot construi atat cu ablativul, cat si cu acuzativul.

1. Prepozitia *in* cu ablativul arata locul unde se petrece actiunea (= in): *in horto ambulo* (= umblu in (prin) gradina); cu acuzativul arata directia in care se indreapta cineva (= in, pe, spre): *in hortum intravit* (= a intrat in gradina); uneori arata ostilitatea (= impotriva): *in eam legem oratio* (= un discurs impotriva acestei legi).
2. Prepozitia *sub* cu ablativul arata locul sub care se afla ceva: *talpa sub terra habitat* (= cartita locuieste sub pamant); cu acuzativul arata directia: *sub terram descendere* (= a cobori sub pamant).

In aceasta functie, la nume de orase, ablativul ia locul unui vechi caz, locativul, care nu mai are forme speciale decat la declinarile I si a II-a singular (*Romae* = la Roma, *Corinthetae* = in Corint) -- la celelalte declinari se foloseste ablativul.

Sintaxa 7

Acuzativul cu infinitiv

Daca analizam traducerea romaneasca a frazelor:

- *puer demonstrat me rem superfluum mecum portare* (= copilul arata ca (eu) duc cu mine un lucru de prisos),
- *nesciebam et in hoc nobis providisse naturam* (= nu stiam ca natura s-a ingrijit de noi si in aceasta privinta),

observam ca propozitiilor complete din romaneste ("ca eu duc" si "ca natura s-a ingrijit") le corespund in latineste constructii neintroduse prin conjunctie, dar al caror subiect se afla la cazul acuzativ ("me" si "naturam"), iar predicatul la modul infinitiv ("portare" si "providisse").

Aceasta constructie poarta numele de **acuzativ cu infinitiv** si este mijlocul obisnuit de a forma propozitiile complete cand verbul de care depind inseamna: "a spune", "a fi de parere", "a sti", "a afla", "a avea o senzatie" sau "un sentiment", "a dori":

dico = spun, nego = spun ca nu, affirmo = afirm, iubeo = poruncesc, narro = povestesc, scribo = scriu, scio = stiu, nescio = nu stiu, disco = invat (ceva), doceo = invat (pe cineva), sentio = simt, video = vad, audio = aud, cupio = doresc.

Timpurile infinitivului cu rol de predicat sunt cele cerute de sensul frazei: prezentul pentru o actiune prezenta (concomitenta cu actiunea verbului din propozitia principala), perfectul pentru o actiune trecuta, viitorul pentru o actiune viitoare:

dico eum venire (= spun ca el vine),

dico eum venisse (= spun ca el a venit),

dico eum venturum esse (= spun ca el va veni) sau

dico eam venturam esse (= spun ca ea va veni).

In ceea ce priveste subiectul, e de observat ca atunci cand el este acelasi cu al propozitiei principale, se foloseste acuzativul pronumelui personal (pers. I si a II-a) sau reflexiv; numele predicativ, acordat cu subiectul, este de asemenea la acuzativ:

scio me felicem esse (= stiu ca sunt fericit), *scis te felicem esse* (= stii ca esti fericit), *scit se felicem esse* (= stie ca e fericit).

Sintaxa 8

Ablativul absolut

Se stie faptul ca ablativul indeplineste, intre altele, functia de complement circumstantial de timp, de cauza, de mod etc. Cand un asemenea complement este format dintr-un substantiv insotit de un participiu (acordat cu substantivul), ne aflam in fata unei propozitii circumstantiale (de timp, de cauza etc.) prescurtate.

Avem doua exemple:

- *die dicta* (= intr-o zi fixata, la un termen (de judecata) fixat) - complement de timp; *dicta* este un participiu perfect pasiv si exprima actiunea unui verb; putem considera *die dicta* drept prescurtarea unei propozitii temporale: "dupa ce i-a fost fixat un termen".
- *periclitante te* (= tu fiind in primejdie) - se observa ca aici limba romana nu poate reda participiul prezent latin decat printr-o constructie in care se foloseste gerunziul; se mai poate traduce si printr-o propozitie temporală: "in momentul cand tu erai in primejdie".

Constructia latineasca de mai sus, formata dintr-un substantiv si un participiu (ambele in cazul ablativ), poate fi analizata astfel, daca o consideram drept o propozitie prescurtata:

- subiect: substantiv (sau pronume) in ablativ
- predicat: participiu in ablativ.

Observatii

1. Subiectul propozitiei (*die* in primul exemplu, *te* in cel de al doilea) nu joaca nici un rol sintactic (subiect sau complement) in propozitia principala; de aceea constructia poarta numele de **ablativ absolut** (in latina, *absolutus* inseamna "dezlegat").
2. Verbul *esse* neavand participiu, se pot forma ablative absolute numai dintr-un subiect si un nume predicativ: *Cicerone consule* (= Cicero fiind consul / in timpul (anul) cand Cicero era consul), *me puero* (= eu fiind copil / pe cand eram copil).
3. Ablativul absolut nu se introduce prin nici o conjunctie; de aceea inainte de a sti ce fel de circumstantiala prescurteaza, se poate traduce cu ajutorul gerunziului romanesc: *die dicta* (= un termen fiind fixat), *periclitante te* (= tu fiind in primejdie).
4. Asadar, cand actiunea ablativului absolut se desfasoara concomitent cu desfasurarea actiunii din propozitia principala, verbul din constructie se foloseste la ablativul participiului prezent, iar cand actiunea exprimata de constructia de ablativ absolut este incheiata deja cand are loc actiunea din propozitia principala, se foloseste participiul pasiv al verbului (bineinteles tot la cazul ablativ).

Conjugările perifrastice

Conjugarea perifrastica activa

Se formează din participiul viitor activ al verbului de conjugat și diferitele forme ale verbului *sum esse fui*.

Conjugarea perifrastica activa exprimă intenția (a avea de gând să ...) și iminentă (urmează să ...), ca în exemplul: **Marcus epistolam missurus est** (= Marcus are de gând să trimită o scrisoare).

Participiul viitor activ se acordă în gen și număr cu subiectul, ca în exemplele: **Iuliam epistolam missura est** (= Iulia are de gând să trimită o scrisoare), **Nos Romam visuri sumus** (= Avem de gând să vizităm Roma ^{sau} Urmează să vizităm Roma).

Conjugarea perifrastica pasiva

După cum se știe, participiul viitor pasiv sau gerundivul exprimă ideea de necesitate, redată în limba română prin verbul *a trebui* la diferite forme temporale. Pentru a reda în limba latină ideea de necesitate nu se folosește nici unul din cuvintele care înseamnă *trebuie* (optet, decet).

Conjugarea perifrastica pasivă se formează folosind gerundivul verbului de conjugat și diferite forme modale și temporale ale verbului *sum esse fui*. În acest fel, conjugarea perifrastica pasivă poate avea forme pentru modul indicativ, pentru modul conjunctiv, pentru infinitiv prezent, pentru infinitiv perfect, (nu are formă pentru infinitiv viitor). În ceea ce privește folosirea verbului auxiliar *sum esse fui*, reținem următoarele: verbul *sum esse fui* împrumută forma temporală a verbului *a trebui* din construcția românească și persoana și numărul verbului *a fi* din construcția românească.

De exemplu, construcția românească: "Cartile trebuie citite de către elevi (să fie citite)" va fi tradusă, ținând cont de cele spuse mai sus: **Libri discipulis legendi sunt**.

Participiul viitor pasiv al verbului de conjugat trebuie să se acorde cu subiectul gramatical al propoziției, când acesta există explicit sau subînțeles; dacă subiectul nu există, atunci participiul se folosește la genul neutru numărul singular, iar verbul *esse* la persoana III singular.

Observație: Orice propoziție formată din subiect și determinativele lui, predicat verbal la diateza activă și complement direct poate fi transformată în propoziție cu verbul la diateza pasivă în care complementul direct devine subiect gramatical, iar subiectul gramatical devine complement de agent (subiect logic).

De exemplu, propoziția: "Profesorul trebuie să-și laude pe elevii silitori" devine în urma

transformarilor: "Elevii silitori trebuie sa fie laudati de catre profesor"; o asemenea transformare este posibila numai in cazul cand in propozitia initiala exista un verb tranzitiv.

Cand in propozitia care exprima necesitate avem un verb intransitiv, nu exista complement direct care sa devina subiect gramatical; in schimb, subiectul gramatical din asemenea propozitii devine subiect logic. In cazul acesta, gerundivul fiind la neutru si verbul la indicativ prezent persoana III singular, rezulta o constructie impersonala.

De exemplu: "Toti soldatii trebuie sa lupte pentru patrie" - aceasta propozitie este tradusa astfel: **Omnibus militibus pro patria putandum est**: avem subiectul logic *omnibus militibus*, dar nu avem subiect gramatical. In asemenea constructii din limba latina subiectul logic sta intotdeauna in cazul dativ.

Propozitia "Profesorul a trebuit sa-i laude pe elevii silitori" se traduce astfel: **Discipuli seduli magistro laudandi fuernunt**. Propozitia: "Toti romanii trebuiau sa mearga la Roma" se traduce astfel: **Omnibus Romanis Romam eundum erat** (intelesul ar fi si: "Trebuia ca toti romanii sa mearga la Roma" - ca sa fie tradusa prin impersonal).